

зала 7 ОР
шкафъ XV
полка 3 № 281

СОБРАНИЕ ПОУЧЕНІЙ

ДЛЯ

НОВОКРЕЩЕННЫХЪ ИНОРОДЦЕВЪ

АЛТАЙСКОЙ

ДУХОВНОЙ МИССИИ.

ТОМСКЪ.

ТИПО-ЛИТОГРАФІЯ МИХАЙЛОВА И МАКУШИНА.

1886.

Алт.

3-359

Ойрот,

СОБРАНИЕ ПОУЧЕНІЙ

ДЛЯ

НОВОКРЕЩЕННЫХЪ ИНОРОДЦЕВЪ

АЛТАЙСКОЙ

ДУХОВНОЙ МИССИИ.

—|○○○|—

ТОМСКЪ.

ТИПО-ЛИТОГРАФІЯ МИХАЙЛОВА И МАКУШИНА.

1886.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

Часть I-я.

	Стр.
Поученіе въ день Рождества Пресвятыя Богородицы .	1.
» въ день Воздвиженія Креста Господня . . .	5.
» въ день Введенія во храмъ Пр. Богородицы .	9.
» въ день Рождества Христова	13.
» на Новый годъ	17.
» въ день Крещенія Господня	20.
» въ день Стрѣтенія Господня	24.
» въ день Благовѣщенія Пр. Богородицы . .	27.
» въ недѣлю Ваий	31.
» въ день Св. Пасхи	35.
» въ день Вознесенія Господня	37.
» на Троицынъ день	41.
» въ Троицынъ и въ Духовъ день	44.
» въ день Преображенія Господня	47.
» на день Успенія Пресвятыя Богородицы . .	50.

Часть II-я.

Наставленіе новокрещеннымъ о вѣрѣ и жизни христіанской и о молитвѣ	59.
Поученіе о хожденіи въ церковь	63.
» о провозженіи праздниковъ	66.
» о страшномъ судѣ	68.
» готовящимся къ св. Причащенію	75.
Бесѣда въ день памяти первоначальника Алтайской миссіи Архимандрита Макарія	77.
О томъ, какъ должно стоять въ церкви	81.

Печатать дозволяется. 19-го января 1886 года.

Начальникъ Алтайской Миссіи Макарій, Епископъ Бійскій.

Часть I-я

ПОУЧЕНІЯ НА ДВНАДЕСЯТЫЕ
ПРАЗДНИКИ.

Поученіе въ день Рождества Пресвятыя Богородицы.

Бүгүн Кутайдын Енезі Агару Кыс Маріянын чыккан күні деп байрам. Каан Кутай І. Христосты тууп, ак боінча калган, пір кемі-жок Агару Кыс Марія Ене Кааныбістің адазы Іоаким, енезі Анна деп болгон; екілезі ак саваалу, агы-была кылынып жүрген болгон. Іоаким—Давид каан укту, Анна десе Аарон деп улу абыс укту кижі болгон. Алар Галилей жерінде Назарет деп городто журтап јаткандар. Недей-десе мудабас, бай кижі болгон-доо болзо, Кутайды унутнай савап жүргендер. Кутайдаң коркунуп, Аны сүүп, јоктуларга біянзак болуп жүргендер. Жылдын заін актап тапкан јөбжөзін үч пашка үлеп, бір үлүүн церквенің керегіне беріп, бір үлүүн јоктуларга үлеп, артканын боінын керегіне тудуп жүргендер. Кутайдын не-ле салган салымын пек тудуп жүргендер.

Іоаким-была Аннаның кары јажы јеткенче бала јок болгон. Елдің Аргалаачызы Христос үй кижідей туулар деп, озогыдагы Кутайдаң айдылганнаң бері, кандый-даа Еврей үй кижі, Аргалаачы меней туулгай-міне деп сананып жүрген. Еврей кижілер, бала таппас үй кижіні, Кутайга кыйа көргүскен киліңектү кижі деп, савайтан болгон. Анын учун Іоаким-была Анна, біске Кутай бала берсе, аны Кутайга молјоп саларыбіс деп айдынып, Кутайга мөргүн жүргендер.

Бір күн Анна садка кіріп, бала азраган кушкачактын уйазын көрөлө, ічінде комыданып айткан: «е Кутай! пу кушкачак бала азрап, балам деп сүгүнүп, Сені мактап јат. Пала таппас мен көөркії десе аа-даа тең болбодым; кижінің јаманы болуп, балам јок деп ачуумды кайдаң! Е Кутай! пу

јажуурып айткан сөзімді угуп, сураганыма кілеп, маа бала берер болзоң, аны Саа молјоп саларым» деп мөргүді.

Ол анін јажууруп айдын мөргүн тургынча, екі көзінің јажы кургагалакта, ый-сыгыды токтоголокто, Кутайдың Елчизи, аа көрүнүп келіп, айтты: сенің мөргүн айтканың Кутайга угулды, улу тынгавың Кутайга јетті. Іңіңде барлу болуп, кыс бала табарзың; ол ончодоң алкышту болор; Аның боінча ончо кижилерге арга берілер; Аның ады Марія деп адалар, теген.

Мунің Ангелдің айтканы чын болуп, Јоаким-была Аннадаң кыс бала чыкты; адын Марія деп адап берділер. Пу агару баланы ада енезі көстің балазын-дый чеберледілер. Кутайдаң сурап алган балабыс деп, аны ізү көрүп, елді жарыдар жарык анай чыгар деп, аны күндүлеп јүрділер.

Озодоң бері айдылып калган куучын бар: агару Кыс Марія туулгалы алты ай ерткен кіінде, енезі аны, пазар-ба, јок по? деп, јерге тургузуп койгон. Агару бала јеті алтап пазып барала, енезіне ойто пурудуп келген. Енезі аны колуна алып, кучактанып алала, пу баламды Кутайдың өргөөзіне акіріп, Кутайга молјобойчы, јерге пастырбассым деп, шертеніп айткан. Аның кіінде ол поіның уйуктайтан үйінде ол балаа јадар јер јазап, анызына піјар јаман кижілерді јуутпай, ол агару баланы көрүп јүрерге, Еврей кижілердің кемі-чемі-јок кыстарынаң талдап алып јүргүскен. Је, ол агару бала бір јашка јеткенде, адазы Јоаким, абыстарды, пічікчилерді, јонның јаандарын, көп кижілерді кычыртып алып, аларды күндүледі. Аніда күндүлеп турган тужунда ол боіның балазын абыстардың јанына алып келді; айдарда алар, ол баланы алкап, айтылар: «е адаларыбістің Кутай! пу балаа алкыжың бер; өргүлјі чака ончо кижілердең аның адын мактулу еткін, теділер. Айдарда андагы турган кижілердің ончозы «аминь» теділер. Муның

киінде ол агару баланы архіерейлердiн жанына алып келерде, алар аны анип-ок алкадылар.

Агару Кыс Марія екі жашка жеткенде, сагыжы жарып, жүрегі тынып, ада енезі аа тамгажынаи бiлдiртіп: бiстiй мiргiп сураганыбiстiй учун туулганзыи деп; туулгалагыйнаи озо Кутайга молжолгонзыи деп, ем муный учун Сени Кутайга берерибiс деп; Кутайдын агару iргiбiсiнде жүрерзи деп, айдып, үредiп жүргендер.

Ада енелер! Агару Жоаким была Аннаныи канида Кутайга жарап, бала азрап жүргенин угуп, бала азрайга алардай үрени-жигер. Язык-была туулган-мин, енем кiлiнчек-биле мени паштады деп, чiмде айткан сiзi чын туру. Ене адазыныи каразын агын, кiчiн уйнаын, жаманын жакшызын балазы уктап жат. Ада енезiнiн жоболы кiлiнчегi ене iчiндегi балазына жүгужып жат; емчегiнiн сiдi-биле енезiнiн кiлiнчегiн, жобол коронын бала iчiп, кiчiнчектеi ала артап жат. Өзiп жакаган заип бала енезiне iктiнiжiп, адазыныи жолын кууп, алардын сагыжын санап, алардын тiлiн айдып, кылыгын кылынып жат.

Ада енезi Кутайдай коркунчаак болзолор, балазы андый-ок болор; ада енезi Кутайга кiчеенiп бажырып жүрзе, балдары андый-ок болор. Ада енезi церквении канида салганынча орозо тудуп, байрамды аруун ертiрiп жүрзе, балдары анип-ок едiп жүрер. Ада енезi жобош, бiнзак болзо, жаанды кiндiлечi, кiжi iжiн кiжiнi тебей, кiчеенiн iштеп беречi, неге-дее чыдый, X Кутай салган абыстыи сiзiн угаачы болуп жүрзе, балдары андый-ок кылынып жүрер.

Балдар ене адазыныи жаыс-ла жакшы угун уктаир емес, жаманын-даа уктаир. Керiшчеей ененiн балдары керiшчеей-ок болор, согышчааи аданыи уулы андый-ок болор. Ене аданыи аракызагы, алардын жаман ууруу балдарына жүгуп, iчiне корон

болуп урулар. Адазы боі мекечі болуп, уулын мекезіне үредіп жатканда, уулы чынчы болор ба? Ада енезі байрамды байрам тебес, орозо тутпас, церквее жүрбес болгондо, балдары орозо тудачы, церквее жүречі болзын-ба? Чугулчы, каргышчы, күйүнчеек, өчөш, жакшыркаак, жалку, пиар тилдү ене аданын балдары андый-ок болбой кайсын!

Слердін балдарыгар, жаман кылынганыгардай көрүжүп, жакшыркаак, сөс укпас, чугулчы, согушчаан, пиар тилдү, аракызак болзолор, кижее жарбынбагар, погарга комыданыгар. Мунун ончозына аларды кижі уреткен емес, уреткені бис деп найугарды пурузыныгар. Слердін жаман айдып, жаман кылынып жүргенігер, алардын жүрегине пазылып, езінең чыкнай туру. Калганчы чакта Кутай жаргызы пүдүп, алар кыйынга барар тушта, слерді пурулап комыданып айдар: ене! ада! бис слердей көрүжүп, мундый кылыкка уренбеген болзобис, мундый килинчектү болбос едек, мундый кыйынга түшпес едек. Е ене! мені мундый кыйынга түжүргинче, мені туубазан кайдат! Таамы түбіне түшкнче, кичинекте өлүп калзам кайдат! тиір.

Кажы балдар ене адазынан үренішпей, жаманды бойлоры таап едип жадылар. Онызына кем пурулу, дезе? База ада енезі пурулу; ненін учун дезе? аларды күчүдей ала бойлоры даа жаакшаа үретпей, кижее-дее үреттирбей жатканы учун; жаман едип турганын көрүп, токтотпой жаткан учун. Кутайдын жаына, Кутайдын сөзіне үренер өйі жеткенде, аларды пиңке үреттирбей, ором-была бош пастырып, айлададып жатканы учун. Сенін уулын кажы бір кичинек неме уурлап алза, «ол канча жаан неме! ол жаш бала; жаан өссө, кижі немезин албас емей» деп жазын. Балай дезе, уурызын таштабай, ене адам токтотпос деп, өскөн заин ууры едеріне амтажып, ел жонго амыр бербес, Кутайга жарайрынан чыккан уурчы болуп барар. Уудын бір ебеш аракы

че, кем жок деп жазып; же ол аракынын амтанын бирле билген кинде, аа өскөн заин амтажып, аргазы жок аракызак болуп барар. Сенін кызын тунде ойын болгон жерге барганда, сен кем жок, барзын деп жазып; жажы жеткенде ол токтодынын болбос айылзак, ойынчы, жаман, пияр болуп енезін адазын уйатка калдырар. Мунип жакшаа үредеріне кічеенбей, пойлорынын кыжыгын еечидіп, ол емезе, балдарынын жаман кылынын жүргенін көрүп туруп, токтотпой, пош салып, ада енезі боиний балдарын пойлоры-ок жаманга үредіп турганы ол деп болор.

Крестүлер! уулым, кызым жакшы болбой, жаман болзын деп, слердін ортогордо андый кижі жок полбой кайсын. Кандый даа кижі, балдарым жакшы санаалу болзын деп туру. Андый болгондо, муны сагышка салынып унутпай жүрүгер: балдарыгарды жакшы болзыч дезегер, аларды не-ле жакшаа күчүдеи ала үредігер, алардын көзінче бір-дее жаман сөс айтпай, жаман кылык кылычбай, пойугардын Кутай санап, ак кылынын жүргенігерді көргүзүп, аларды үредігер. Не жакшы, не жаман, не арга, не блүмтік болорын жаантаин аларга билдіртіп айдын үредігер. Кутайдын үредүүн боигар биліп айдын болбосто, күчүдеи ала аларды пічіке үреттірігер; пічікке үренін жүргінче, алар Кутайга мөргүп айдар молитваа үренер, не-ле Кутайдын жаыны, салымын билер. Анип алар училищеде Кутайдын жаына, Кутайга бажырар сөзіне пічіктеи үрензін; аилында дезе ада енезінеи көрүжүп, ак кылынарга үрензін. Аминь.

Поченіе въ день Воздвиженія Креста Господня.

Озогыда I. Христос Кудайбис, ончо елді килінчектерінеи аргалап арулаирга, теиередеи жерге тужүп, ару Кыс Мариянын ічінеи кижі еттү туулуп чыгала, одус үч жыл база жарым жерде жүрген. Ол үч жыл жарымнын туркунына, ууру, жоболду, кенеген

кіжілерді жазып жүрген. База, өлгөн кіжілерді тургузуп жүрген; беш муї кіжіні беш калаш-была, екі балык-была тойгысқан, жігеней артканы он-екі тозок болгон. Айдарда, Ол айдын жүрген: Мен кыйнадып өлөрім, үчүнчі күнде тірілерім деп. Поиный айтканы-была, Ол крес агашка кере тартырып, кыйнадып, өлөлө, үчүнчі күнүнде тірліп турган, төртөнінчі күнүнде теңерее чыккан. Айдарда, Аный екі жанынай база екі крес тургузуп, екі шокчы кіжіні ол екі креске кере тартып салгандар. Ол екі шокчыный кезі-біле I. Христостый кезі туруп калган. Айдарда Кудайды билбеген кара сагышту Еврей кіжілер ол үч кресті ол јеріне көөміп салгандар. Аный кінде үч јус јыл ертіп, төртінчі јүзі нашталганда, Константин деп Каан, черү јууп алып, Максентий теген каан-была јуулажарга чыгат. Айдарда ол Константин кезі ок болгон. Ол јуулажарга барып јасса, јал түште теңеревий койынында јаркынду крес көрүнөт. Айдарда, кожо праактан черү-біле полгоонып корзөлөр, крестий жанында пічілген сөс көрүнүй турган; пічигенин кычырып көрзө: муны-была назарый деп пічіліп-тір. Айдарда, ол барып јаткан черү, муны көрүп, алай полдылар. Ол күннүй түвүнде Константин каан түжеп јасса, аа I. Христос Поі көрүнүп, айдат: сен черүдий алып јүрер туун јазап, ол туга крестий јүзүнүн еттіріп ал, теді; база не-ле јепселігерге анип ок едіп алыгар, теді; анип едіп алзагар, Мен слерге болужарым; слер аларды јейерігер, теді. Айдарда, Константин Кудайдый айтканы-была анида јазап алды, јуулашты, Максентийді пасты, Рим теген городын олјоолоп алды; анида кіреле, I. Христосты алкады; Аный кезін күндүлеп, мөргүп јүрді. Ол Рим теген турада, муны-была јейгенім деп, крестий јүзүнүн едіп, тургузуп койды. Аный кінде Константин удабай креске түшти. Аный енесі Елена анай озо крестү болгон. Емді алар Кудайга јарамык болуп, біс аларды болушка кычырып јадык.

Константинынъ енесі Елена Іерусалим теген городко келген. І. Христостыи кыйнаткан города ол болгон. Ол городтыи жанында төбө јер бар болгон. І. Христостыи кере тартырганы аныи бажында болгон. Муный учун ол Елена І. Христостыи крезин педреп тапкаим-минем деп, ол городко келген. Ол тужунда Елена Макарий деп бир улу абыс-была ол кресті педреп тапшай турды. Айдарда, анда бир узак јашту, карган Еврей кижі бар болгон; ол кресті кайда салганын аларга айдып перген. Айдарда ол јерінеи казып, үч крест таап алдылар. Ол үч крестіи кажызы І. Христостыи полбогой деп, пілелбей турганда, аатуш бир өлгөн кижінии сөөгіналардыи јанынча алып прааткандар. Айдарда, улу абыс аны көрөло, аларды токтозып коип, паа үч кресті бірдеи алып, аныи үстүе салып көргөн. Айдарда, паа І. Христостыи крезі туштаирда тийери-біле, ол өлгөн кижі тіріліп келді. Андагы турган кижілер сүгүнүп, кубуксуп, түрү едеечи креске тізеленіп тужүп мөргүгендер. Айдарда калык, Кудайдыи крезі табылды деп угала, јуулужуп келділер. Киіндегі кижілер јууктап барып көрөргө кижі ортозынаи өдөлбөгөндөр. Айдарда, калык улу абыска јайнап айткандар: кресті өрө көдүрүп, тургус; піс көрөлі, теділер. Айдарда, улу абыс, кресті тудунганча, пийік јерге чыгала, аны ончо кижілерге көргүзе, өрө көдүре тудуп турды. Андагы турган калык ончозы текші көрүп, Кудайды мактап алкап турдылар. Муный учун, поо теенче, крес көдүрген байрам деп, Кудайдыи крезіне сентябір айдыи он-дөртінчи күнүнде ар крестү кижі моргү едип, байрамдап јадылар.

Ол тужунда андагы турган крезі јоктордои көп кижі креске түшкендер. Каан абакаі Елена ол крес таыблган јеріне, Христос тірілгенін адалап, церкве тургузуп, аныи ічіне ол кресті тургузуп койды. Ол крестіи бир ебеш кезігінеи Елена Константинополь теген городко алып парган. Аныи киінде, аны кааны-

бістий турган Петербург теген городына алып келген. Ол емдигее теенче анда јадыр. Паа, пашка јерінде, церквее тургускан кресті пашка каанный черүү келип, жуулажала, алып паргандар. Крес турган јурттый кааны, каттап жуулажып, ойтто алган. Айдарда, каан поі көп калык была, Кудайды мактап алкап, ол кресті кожой-была алып келген. Јерусалимдагы Захарий теген улу абыс, база көп калык-была пальма деп агаштый пүрүн тудунганча, кожой-была Кудайдын крезин күндүлеп уткуй чыккандар. Айдарда, ол кресті узадып клааткан каан, алтынду јакшы киимин кийгенче, пажына каан көрүкүн салынганча полгон. Јерусалим городко жууктап келеле, ол каан кресті поі јүктенип алган. Айдарда, мунай озо крес турган церквее јаар бараттан ежіктөй кіреин тиірде, кижі туткан-чылап, ічкері канип-таа пазып пололбогон. Кожо јүрген калык аны көрүп, ончозы кайкаган. Айдарда, Захария улу абыс көрүп ійзе: өрө ежіктің пажында јалкын дый Кудайдын елчизи турганын көрөт. Айдарда, ол елчи айдат: пу кресті бістий Каан Кудайбис слерчилеп аппаратан емес, теді. Айдарда, улу абыс паа каанга айты: I. Христос бістий учун јерге тўжўп јүргенде, јокту кижі болуп, јакшы киим кийбеген, теді. Ол бісті аргалайрга кыйнадып јүрүп, сенин киимин-дий киим кийип, пу кресті јүктенген емес, теді. Айдарда, каан јакшы киимин чечип салала, пашка самтар киим кийип алды, кресті јүктенип алып, јейил пазып, церквее акірді. Айдарда, улу абыс кресті колына алып, ески ордына тургузуп койды. Андагы турган калык, улу абыс паштаган ончозы Кудайды алкап, крес јар мөргүн туруп, е Каан, кайрлагын! деп, каттап-каттап айдып турдылар.

Мунай көрө пілігер: Кудайга јарайтаны, киимин јакшызы емес. Кудай биске јозок көргүскен: Ол јерде јүргенде, јокту кижі болуп јүрген; ончоо чыдаир Поі, киим јакшызын кийерге

чыдабас педе? Ол, бисті јокту чагында комыдабазын деп анида јүрген; Пай болзо пайыркабазын деп, Анын крезин јүктенген каанга јаман киім кийдирди. Мунај көргөндө, тыжы јалтрап, ічі кара болуп јүргөнінеј, ічі ак болуп јүргөні Кудайга ол жарамык. Аминь.

Поученіе въ день Введенія во храмъ Пр. Богородицы.

Бүгүнгі күн, Кутайды тууган Агару Кыс Маріяны Кутайдын өргөозіне алып киргенін күндүлеп, байрамдап јадыбіс. Аны Кутайдын өргөозіне кем алып кирген? десе, ада енезі агару Јоаким-была Анна алып кирген. Алар карыгынча балазы-јок болуп јүреле, Кутай біске бала берзін деп, Кутай бала берзе, аныбысты Кутайдын өргөозінде јүрүп, Кутайга шүттүзін деп, молјоп берер едебіс деп, мөргүн сурагандар. Айдарда алардын пүдүп мөргүн сураганы тегін јада калбады: Јоаким-была Анна Кутай бір бала берди; алар анын адын Марія деп ададылар. Үч жылдын туркунына ол бала ада енезінің алинда јүрди; төртінчі јажында, алар пойлорынын айдынганынча, аны Кутайга молјојрга санадылар.

Алар мунида едерге пелендендилер. Пойлорынын төрөгөндөрін Назарет городко кычырып алдылар. Алардын төрөгөндөривіні ончозы тегін кижінің угунај емес болгон: Јоаким каан укту кижі болгон, Анна архіерей укту болгон. Төрөгөндөрін, күндүлейтен јаыынча, күндүлеп пожойло, пойлорынын арудај ару кызын Каан Кутайга молјојрга пелендедилер; аа јакшы кийім кийдирип, анын-была јажы јаыс, кыс балдарды талдап јууп алгандар. Колдорына свечін тудунуп, агару сарын сарнаганча чыктылар. Алардын агару кереке бараттан јолы Јерусалимга јеттре болгон. Ол тужундагызы-была болзо, бајраттан јолы јуук емес, үч күндүк јер болгон.

Алар Иерусалимга жууктап келеле, Агару Кыс Марія-была жакы жайыс, талдап алган кыс болдарды, колдорына свечин тудундырганча, озолодып жанаштра пастырдылар; агару Кыс Маріяны, улу күнді-біле колдорынай једініп алдылар; Анын ада енесі, төрөгөндөрі, танылу ајдаштары, аніп-ок күйдүрген свечин тудунуп, кийніней еечий пастылар. Иерусалимдагы јаткан кижілер, муны көрөлө, тураларынай чыгып, ол барып јаткан кижілер-біле јанажа кожо пазып, үч јашту балаа мундый улу күнді болуп јатканын көрүп, тајаркажып турдылар. Алар Кутайдын өргөбіне жууктап келерде, ол тужунда, ол өргөбін ічінде мөргү едіп турган абыстар-была Захарія архіерей поі сүгүнүп, кубуксуп, агару сарын сарнаганча, аларга уткуп чыктылар. Айдарда Агару Кыс Маріяннын ада енесі, архіерейді көрөлө, аа айтылар: Кутайдын пророгы! пу бістің балабысты Кутайдын өргөбіне алып кір; пісті неін учун муніп едіп турыгар тебегер: мундый Кутайга керек болды, теділер.

Церквее кірер тепкіжі он-беш пийік тепкіш болгон. Абыстар, ол тепкіштер-біле табынча пазып, тепкіш заін сарын сарнай, еі үстүнізіне токтоп турдылар. Јоаким-была Анна поінын ончодой артык алкышту кыс балазын тепкіштің төзіндегізіне тургузуп койдылар. Агару Кыс Марія, кјее једіндірбей, алдынай поі ол тепкіштерді өрө јүгүрүп чыгала, еі үстүндегізіне једіп, токтоп тура барды. Јаш бала боі, мундый улу күчін білдірткені, Кутайдын улу алкыжынын күчі Анын пойда деп, білдірткені ол.

Јаан кјі-дее капшыгај чыгалбас пийік тепкіштерге үч јашту баланын јүгүрүп чыкканын көрүп, андагы турган кижілердін ончозы кайкажып турдылар. Анчадала Захарія улу абыс тајаркады. Ол Кутайдын пророгы болгон болуп, мунын кінде не болгой-іне деп көрүп турды. Айдарда аа Кутайдын

Агару Тыны ебеліп, ол үн салып айтты: «е бір кемі-жок, жакшыдай жакшы Пала! Сен алкалузын: Сенің боінча кижілер мөйкү чака аргазын табар». Пу сөстөрді айткан кинде, Захарія, Кутайдың билдірткені-биле, баланы колынаи једініп, сагыжы-была сүгүнүп, Аны, үй кижі кирбес, тегин-дее кижі кирбес, јайыс-ла абыстар кіріп, Кутайга јалбару едеттен, Кутайдың өргөбіне алып кирді.

Агару бала, Кутайдың өргөбіне кирдим деп, пои үч јашту-даа болзо, Кутайдың жакшылыгын алындым деп сүгүнген.

Кутайдың Агару Тынына паштадып јүрген Захарія, паа тегин кижі кирбес, јайыс ла абыстар киреттен церквенің пөлүнү-жіне токтобой, ол тужундагы абыстар-даа кирбес, јайыс-ла архіерей, јыл бажында, чачылгы кан алганча, јайыскан киреттен, Арудаи Ару јер тийттен церквенің төріндегі пөлүнүжіне ол — Паланы алып кирді. Озодой бері јайыс-ла архіерей кирер јерге Захарія кыс баланы пу алып кирді деп, абыстар, кижілер тајаркажып турдылар. Анаи болгой, Ангелдар-даа агару Кыс-тыи Арудаи Ару јерге киргенін көрүп, кайкаштылар.

Агару Кыс Маріяны ада енезі улу абыстыи колуна беріп салала, айлына ойтто јанып келділер. Ол десе, Кутайга мол-јонгон кыстар-была ол өргөддө јадып калды. Агару Кыс Ма-ріяны, кол іжіне ус, пічік пілер, јажы јеткен кыстардың колуна беріп, пу баланы муныи ончозына үредігер, теділер.

Агару Кыс Марія анда јуре, пічікке дее, кол іжіне-дее сүрекей капшыгаи үренді. Аныи еткен іжініи көи сабазы абыстардың церкведе Кутайга шүттү едиі турган тужундагы — кийер киімдерін, керек немелерін едеттен болгон.

Агару Кыс Марія поиныи күндерін муниіп ертіріп јүрген: ертеней тургуза үч часка јеттре Кутайга мөргүп, үч частаи ала тогус часка јеттре агару пічікке үреніп, база кол-іјін

едіп; тогус частай тургуза, аш жіір өйіне жеттре база каттап туруп, мөргүн жүреттен болгон.

Өргөөнi пашкарып турган жерінеi, Кутайга молжонгон кыстар-была кожо, Агару Кыс Маріаа курсак беріліп турган болгон; Ол анызын јоктуларга, кедертін келген кижілерге үлеп беріп, поi десе теінереніi курсагы была азранып жүрген. Агару Кыс Маріаа Кутайдыi ак Елчизі көрүнүп, аа курсак акеліп беріп турганын агару Захарія улу абыс поіныi көзі-біле көргөн.

Ангелдi муніп көрүнгеніи көрүп, Захарія улу абыс ічінде сананды: поо жүрген абыстарга-ла Ангел көп көрүнеттен емес еде; аныi пу јаш Палаа көрүнүп, курсак акеліп беріп турганы не болоттондыр деп пілелбей, алайзынып турды. «Пу агару Кыс күчүөнеi ала мундый улу јакшылык алынарга јарамык болуп, Аа Ангелдар-даа шүттүп јатканын! Бістiн іженіп сакып жүргенібістiн учу келіп, елдiн Аргалаачызы пу Паладаi чгаыр болор-ба? „деп ічінде сананды. Муніп тамгажынаi сананып жүреле, Захарія бір күн, Кутайдыi Агару Тыныныi күчі аа ебеліп, үи салып айтты: «Е Израил калыгы! Сенеi мундый Кыс туулганы учун кежіктү сен! Пу Кысты көрүп, алкап турган мен-дее кежіктү», теді.

Агару Кыс Марія, јажаган—заін еді сөбгі өзүп, сагыжы тыиып жүрді. Ол тамгажынаi Кутайга кічееніп мөрүп жүрген.

Агару Кыс Марія, өргөөнiн ічінде жүрүп, бір-дее немедеi мудабай, бір кемі кiлiнчегі-јок болуп жүреле, Каан Кутайдаi нені сурап мөргүн жүрген, десе? Ол, пророктордыi озолоп піліп айтканынча, јердiн үстүне Аргалаачы түжер деп, пророк пічигі-неi пілеле, келер болгон Аргалаачы капшыгай келзін деп, кічееніп Кутайга мөргүп жүрген.

Агару Кыс Марія, түн түжү-біле Кутайды ізү санап, Анаi өскө неме керексібей, ічине Агару Тын үйленген болуп, боi

боин Кутайга молҗонып айдынган: ёлөр ёлгінче кіжее барбай, кыс боімча аруун жүреин теген. Аниіда Кутайды нар жүрегі-біле, нар сагыжы-была, тўн тўш ізў санап, ак кылынып жүргени учун Кутай Аны Боина өргө едініп, ічінде үйленді: Кутайдың Уулы Аны Поина Ене едініп алды.

Емді, чыны-была Кутайды санап жүрген крестү өскө кіжідей незі-біле артыктап жадыр дезе? Кутайга ончо поин берінгени біле; Агару Кыс Марія Кутайды сүүгендй Аны сүүп, Аны тўн тўш санап мөргүірі-біле артыктап жадыр. Аның санап жүрері, кічеенері: каниіда кылынып жүрзем, Кутайга жарагыдый болгоінем деп? Каниіда кілікчектей чеберленіп, Кутайды капчыктырбагыдый болоін? Каниіда санап, каниіда кылынып жүрүп, ол жердегі жүрүмге пеленденгидй болоін? деп жүрер. Улам-заин ічінде молитва айдынып, Кутайга мөргүп жүрет, Кутайдың жаыны чебер тудуп жүрет.

Крестү! сен андый-ок санап, андый-ок кылынып жүрүй-бе! Андый болуп жүрзең, Кутайга алкыш жессің! Андый емес болзоң, түрүүйде Кутайдың біянын сеней рагалакта, килінчегім деп кемзініп, ойтто Кутай жар бол; сүреендү жаргы болор тужунда, Кутайды санабай, агару жаң тушпай жүргениң учун x нуруладып калбаин деп саванып алып, Кутайга жарайырынча жүр. Аминь.

Поучение въ день Рождества Христова.

I. Христоско жаңдаган ак жаңдулар! Слер Христостың туулган күнүнде каниіда байрамдаирга санап туругар? Байрамдап жадык деп, үйдең чыкпай оттурарга, ол емезе, уйуктап жадарга деп санап турзыгар-ба? Ол емезе үйдең үйге айлдажып, аштын татуун јіп, аракынын каттуун ічип жүрерге деп санап туругар-ба? Ол емезе нак жүрген кижілері біле кей сөстөр ермектежіп,

ол кижі андый, пу кижі мундый деп, каткырыжып аларга санап туругар-ба? Слер анип байрамдаирга турган болзогор, Христостый туулган күнүн еске түжүрүп, байрамдаирга турган емес болорзыгар. Анида кылынып байрамдазагар, көрмөскө жуук болуп, Христоско жексінчилү болорзыгар. Анип байрамдаиры кара жаңдуларда болоттон. Кара жаңдулар Кудайга каршу кылынып жадылар; слер андый болбогор, слер десе Христоско креске түшкенігер, Христосты киінгенігер; Христостый туулган күнүн еске түжүрүп, күндүлеп байрамдагар. Байрамды байрамдаирга салганы, Кудайга жарамык кылынып, не-ле жарамастай чеберленіп жүрерге салган: Кудайга каршу, көрмөскө жарамык едіп жүрерге салган емес. Слер байрамнай озо едігердін учун керегіне болуп, пойугарга іштедігер; ем байрам күн сүнезігердін керегіне болуп іштегер. Слер тегін күнде, курсагым ток болзын деп, кийерім өйдү болзын деп іштегенігер; емді, сүнезінім сүрлү, Кудайга жаркындаш болзын деп I. Христоско іштегер: Христос десе карачкыдагы елді жарыдарга, килінчеке ескіргенді жаңыртарга туулган. Христостый туулган күнүнде, теңередиң Ангелдар: үстүніде Кудайга алкыш деп, жерде амыр деп, кижілерге пиян деп сарнашкандар. Слер пу байрамды күндүлеп полгоонып байрамдазагар, Кудайдың Ангелдары-была кожо сарнажып байрамдаган-дый болорзыгар. Сүнезігерге болбой, едігерге болуп, езіргінче ічп, ашкынча жіп, артык жаман сөс айдып байрамдазагар, жаш пала болуп туулган мөйкү Кудайды өлтірерге кара санап сүмеленген Ирод теген каандый болорзыгар. Ирод теген каан Христостый туулганына андый кара кылынганы учун жамантык өлүм-биле өлгөн. Слер андый болбогор Христостый туулганын күндүлеп байрамдагар. Слер, Христостый туулганын үч судурчы күндүлеген-дй болугар. Алар, теңереде солун жылдыс көрүнүп, тура-парганын көрүн,

каандардын кааны, елдин Аргалаачызы туулды деп, үч пашка журттай чыгып, жылдыс еежип, жаш бала болуп, Агару Кыс Енедей туулган мөнкү Кудайга сий берип туштап күндүлегендер. Алардын бирзи алтын сийлап, алдына салган; екінчи судурчызы миро теген жараш жытту май салган; үчүнчизи жакшы жытту ладон салган. Аниип Христосты күндүлеген үч судурчаа Кудайдын Ангалдары түжүнде көрүнүп, айдып берген жол-была амыр енчү жана бергендер. Слер дее, судурчылар-дый болуп, Христостый туулган күнүн күндүлөп ертирігер; Ирод теген каан-дый кара кылынбагар: Кудай слерге каршыкпазын. Христостый туулган күнүн байрамдаир күндері ерткінче, үстүніде Кудайга алкыш деп, жерде амыр деп, кижилерге пиян деп, теңередегі Ангелдардын сарнашкандарын езігерге түжүрүп байрамдап, жүрегігерде сарнап жүрүгер. Судурчылар келіп, Христоско сий берген-дйй, слер церквее келіп, пар күчүгердей, пар сагыжыгардай, пар сүүмігерден I. Христостый туулганын көзүй-біле көрүп турган-дый болуп, Анын ак сүрүнй алдына жыгыла түжүп мөргүгер.

Е Христоско жаңдаган ак жаңдулар! Алтардын ежігі ачылганда, слер полгооп көрүгер: анда не туру? Слер полгооп көрзөгөр, анда жазалду шірее турганын көрөрігер; анын үстүнде Евангеліе деп кніге жатканын көрөрігер. Жазалду шірее не учурлу тегежін? I. Христос мал сугаттан куйда Агару Кыс Енедей туулганда, пічен салгыштын үстүне чуулап жаттырыскан болгон. Ем слер алтарь ічінде шіреені көргөндө, жаш бала болуп мөнкү Кудайдын жаткан жерін еске түжүрүп мөргүгер. Шіреенің үстүнде жазалду Евангеліе теген кніге жатканын көрзөгөр, жаш бала болуп туулган мөнкү Кудай I. Христос жатканын көрүп турган-дый болуп, ічігерде сананып мөргүгер. Ол агару Евангеліені алтарьдай алып чыгып клаатканын көр-

гөнүгөрдө, I. Христос Пои теңередиң жерге тўжўп, елге клааткандый кўригер; айдарда ончогор жерге жыгыла бажырыгар. Ол Евангелиедең церкведе кычырганын уксагар, I. Христостың Поинай угуп турган-дый болуп, угуп турыгар. Анай угуп алган сўстўрїндї, ўйїне келеле, укпагандарга айдып жўр. Байрам ерткенче, церкведе укканынды кїжілерге ермектеп жўрзей, Кудайга жараїр байрамдаганын ол деп болоттон. База: церкведе не деп сарнажып жадылар, полгооп угуп туругар. Сарынчылар сарнайт: «Христос туулуп жат, мактагар; Христос теңередиң уткугар; Христос жерде, кўдўрўлігер; ончо жердегїлер Каанга сарнагар, ол десе мактулу болды» деп. Церкведе Христостың туулганын муїїп мактап сарнаганын укканыгарда, ўйїгерде аніїп-ок Христостың туулганын мактап сарнагар; пойугар бїлбес болзогор, бїлерїгердї сарнадыгар. Аніїп Христостың туулганын мактап байрамын ертїрзегер, Кудайга жараїр байрамдаганыгар ол деп болор.

Ак жаңдулар! Кандый-даа байрам болзо, церквее жуулуп, уустарыгар бїр болуп, сагыштарыгар жаңыс болуп, Кудайды алкап, мактап сарнап жўрўгер. Байрамды аніда байрамдазын деп, агару церкве пўдўрген. Байрамда Кудайды алкап сарнабаганыгарда, база качан алкап сарнайырыгар? тегін кўнде слерге пош жок болор. Каан Кудай I. Христос айткан: каандїн каанга бер, Кудайдїн Кудайга, теген. Кїжї ўлбес емес, бїр чакта ўлўр; ўлгўн кїїнде сўнезїн пуудакта шылуга тургажын, Кудайдїн Кудайга тебей жўрген болзо, Кудай алдында не деп айдар? Мен саа мынча жаш жажаїрга пердїм, Менї байрам-заїн алкап жўрдїї-бе? тезе, не деп айдарзын? Неделенїн алты кўнўн слерге пергенїм, жеттїнчї кўнўнде Менї кўндўледїї-бе? тезе, не деп айдарзыгар? Байрамды пїярлабай, тўжўтўнўп ертїрген кїжї Кудай алдында сўгўнер. Байрамды тообой, ойын-была,

каткы-была, ічки-біле ертірген болзо, көрмөс пуудагында пуудадып, сүреендү коркуштуга турагалар. Кіжее өштү көрмөс десе кижини Кудайга каршу кылынганын жууп жүрер. Кіжі сүнезини едіней чыкса, жууп алганы-была пуудакта пуулаир. Мунын учун, ак жаңду ар кажыгар, көрмөс сүер жаманыбіс көптөббозин деп, чекчленіп жүрүгөр; каандиін каанга беріп туругар, Кудайдиін Кудайдиінча кылынып жүрүгөр.

Кіжі кіжее жакшызын жеттірзе, Кудай поина жарадар. Андый болгондо, Кудайга жарадып кылынаін теген кіжее кандый күнде пош болуп жадыр? Байрам күнде емес пе? Тегин күн пойуннуу керегиди іштеп жазыи; байрам күн, Кудайга жараир кылыныгар. Байрам күн уйуктап жадарга салган емес, езіргинче аракылап жүрерге емес, көрмөсті көкүдүп, ойын едіп жүрерге емес. Же байрам күн, церквее кіріп, Кудайды алкап, Аа мөргүірге; Кудай-дый пуурсак болуп, шыралап жүрген, ууруп жаткан, аштап жүрген кижілерге болуш едерге салган. Анида кылынып байрамды ертірген кижі, Кудайга жараир байрамдаганы ол деп болор. Аминь.

Поучение на Новый годъ.

Күн еечи күн ертет, недеде еечи недеде ертет; бір тудуу-жок недедер, жылдар ертет. Агару чимде жажыбысты капшагайдаи капшагай учар кушка теидейт. Пу пиикте учурлаган сөс чын айдат: биітін жажыбіс оттын кубары ошкоч тийт; чыгып жаткан ыш ошкоч, көрүнбей калат, тийт.

Ескі жыл ертти; анын жазы, кыжы, жайы, күзі ертти; бір жылдагы үч жүс алтон алты күні ертін паады; біс алардын ерткенін кайдар парганын билбей жадык. Ескі жылды еечи жайы жыл келди.

Je, угуп тургандар! пілігер: пу жаңы жыл дезе көп кижілерге калганчы жыл болор.

Андый емес-пе? Өлүм дезе бистің кижілердің бажын пілінді; — кандый-даа кижі болзо, аның үлдүзінің алдына бажын салат. Муны кен айдып жат, дезегер? Кудайдың чын сөзі айдат. Јер үстүнде кижі килінчеке кірген; ол-ок тужунда өлүм келген; ол өлүм ончо елге таркаган; ненің учун дезе? ончо кижілер килінчеке кірген. Аниң, Кудайдың үренчигі, агару апостол Павел чийген. Ол-ок апостол айдат: кижее дезе жаңыс каттап өлөргө салылган. Андый болгондо, ол өлүм бистің бажыбісті піліп жадыр деп, піліп алдыгарба? Ол дезе поңың табы-была кылынып жат; жылдай жылга ол пір-дее тура, айыл ертпей, ончозын еebre жүрүп келет. Je, ол кемге келзе, ол кижее сүрекей жаман болор. Каанга келгежін, аның венезі төмен түжүре жыгылар; јоктуга келгежін, тайагы колунаң чупчунар; крачаа келзе, салдазын таштаір; көп јөбжөлү којоімга келзе, ончо акказы калар; сөбк салар чеденнің ежігі ачылар, сөбгі карачкы јерге салылар. Кудайдың көсмөчизи — аниң айткан: сенің алдыңда јыдыган төжөк салар; сені дезе курттар пүркеір.

Аниң өлүм жыл-заин поңың кезерин кезіп јууп жат; аштың снапы јууган-дый, ол, кезіп, калганчы чака јеттре јууп салат. Пу кірген јалда-даа көп кижі пу јердең айрылып, чын јерге кечірілер; канча көп дезе: бір јүс кечірілер-бе? он каттап јүс кижі кечірілер-бе? Јок, анаң-даа көп. Күн заин јер үстүнде сегизон муңнаң ала тогузон муңга јеттре кижілер өлүп жат. Андый болзо, јылдың туркунына канча кижілер өлүп жат? Тоозына-даа чыкпас көп!

Муның учун пу јылда өлүм город заин, айыл заин, канисса-даа, кірер; ончодоң өлгөндөрді алчыгарлар; сөбк салгышта ол

тушта јер казылар; өлгөндөрдү јерге түжүрүп, үстүнөй тобрак-была пүркеір. Пу жылда көптөр боінын балдарын, јуртун, алган кижізіи, кірген айылын, не малын, јөбжөзін таштап салар.

Је, өлүм кемге једер, дезе?

Кем-дее болзо, өлүмнөй јада калбас. Озогыда Кудайдын Агару Тыны айткан: кижі поінын өлүмін билбес, теген. Исусь Христос, база Анын үрөпчиктері анип-ок өлүмнөй кенеттійин келерін каттап-каттап айдып јүргөндөр. Анын учун айткан: уйгу болугар, Кудайга мөргүгер, теген; неніи учун дезе? өлөр күнүбісті билбей јадыбіс. Кудайдын үрөпчигі Јаков чіімінде айдат: слер айдадыгар: ертен біс ол городко барып, анда бір жыл јадып, садыжарык; анча астам аларык деп, айдып јассыгар; іе ертен не болорын слер билбей јассыгар. Слердін јүрер јүрүмігерді неге түндеп айткыдый, дезе: ас мынча көрүнүп турала удабай јоголып парар пууга түндеп айткыдый, теген; каниптаа куяктанзаи, өлүмнөй аргаланбассыи, теген.

Пу жылда өлүм кемге једер, дезе?

Енеіе, адаіа једер-бе, уулыіа, кызыіа једер бе, алган кижііе једер-бе, ол емезе сөніи поіуіа једер. Өлүмнүн үлдүзініи алдына кижініи пөкөзі-дее јыгылбас емес. Је, ерткен жылды көрігер: пу жылдын туркунына слердін ортогордои канча кіреелү кижі өлгон еде! Емдігі жылда андый-ок полбой кайсын! бістеи көптөр, пу јерді таштап, өлүп, казынтылу јерге түжүп, еді сөбгі јыдып, курттын курсагы болор.

Крестүлер! пу јаіы жылдын туркунына біске Кудайдын белендеген еңчібісті унутпай езеп јүрелі. Кудай бісті пу жылга неніи учун јеттірген, дезе? Теіередегі еңчібісті алынарга беленденіп јүрзін деп јеттірген. Пістіи мөнкү јүрер јуртыбіс теіереде; кааныбіс анда; јуук карындаштарыбіс, таныш, көрүш наајыларыбіс анда ок; кайрал алып јыргап јүрерібіс база анда.

Теңередегі журтыбістің кааны кем, десе? Иисус Христос—күн жарыгынай жаркындү Каан. Наајыларыбіс кем, тегежін?—Ангелдар. Карындаштарыбіс кем еде, десе? озодоң бері Кудайга жараган Агарулар. Алаттан кайралыбіс не, тегежін? Көс көрүп тойыпбас кеен јер; ады рай теген: бір кайралыбіс ол деп полор. Кулак угуп тойбос јараш үндү коо сарын,—кайралыбістің бірүүзі пу. Кіжі санагазына качан-даа кірбеген кооттор коот,—база бір кайрал деп ол болор. Андый болзо кайралдың түгөнері ол емес; ончозын тоолоң десе, тоогына-даа чыкпас. Андый жарыкту коотту јыргалга ар кажыбіс келіп кірзін деп кычырткан. Јаандар јаштар, байлар јоктор—ончозын келзін теген.

Бістің мөңкү јүрер төрөл јерібіс теңереде болорын унутпай јүрелі. Чын јер Кудайдың јері деп, аа кечіп чыгарда күннүн заін белең полорлы. Аминь.

Поучение въ день крещения Господня.

І. Христос күчүдей ала јаантайн Назарет теген городто јүрген; анда јүрүп, Поиның Агару Енезі біле Аның төрөгөні Јосифка уккур болуп јүрген. Јосиф ағаш іжіне ус кіжі болгон; айдарда І. Христос аа болужуп јүреттен болгон. Јосиф өлгөн кінде, І. Христос колуның күчі-біле, Поиның Агару Енезін-дее, Поин-даа азранып јүрген болгон. Је, І. Христос авиіп јүрүп, одус јашка јеткінче, Кутай Поиның күчүн кіжее білдіртпей јүрген. Невің учун десе? Еврей кіжілердін јаынча одус јашка јетпеген кіжі албатыны үредіп айтпайтан болгон. Муның учун І. Христос одус јашка јеткенде, албатыны үредерге келді. Је, І. Христостың келеттен бажына, Аны канида сакып уткуірга үредеттен Кутайдың озочызы келер деп, озогыда пророктордой айдылган болгон. І. Христостың, албатының

үредүүчизи аргалаачызы болуп келер өйі жеткенде, ол Кутайдын озочызы келді; анын ады Жоанн деп болгон; адазы Захарія деп улу абыс болгон. Жоанн күчүдөй ала поиный ада енезіней айрылып, еен жерде жүрүп өскөн. Анын кийген киімі төөннн түгі болгон, курчанганы катту кайыш болгон, жіген ажы ток аш емес болгон. Кутай аны ийип айткан: Еврей журтына барып, албатыны үредип айт деп: Христос келер өйі жетті деп; Анын келер бажына пеленденіп, пийркеген кижі жабызыдынзын, килнчкек пастырып жабызаганы сагыжы өрөлөп, Кутай жары болзын; не-дее килнчектү кижі килнчегім деп кемзініп, Кутайды саназын деп айдып жүр, теді. Жоанн Жордан судын жері-заин еebre жүрүп, килнчегігерді кемзініп айдыныгар деп, теңереннн каандыгы жууктап келді деп, жарлап айдып жүре берді. Айдарда Терусалим-была Иудей журтынай ала Жордан ічине журтап жаткан кижилер жуулужуп келіп, килнчектерін кемзініп айдынып, Жордан сууна креске түжүп турдылар.

Көп кижилер Жоанды келер болгон I. Христос пу болор-ба? деп санагандар. Же ол аларга поиный жартын айдып берді: мен слерді суу-была крестеп жадым; же, меннн киінімней келеттенн меней күч; мен пөкөйп, Анын өдүгивнн пуужжын чечерге жарабас-мін, теді. Ол слерді суу-была, Кутайдын Агару Тыны-была крестеір, теді. Жоанн албатаа мунай-даа өскө көп сөс жарлап айдып турды; I. Христосты уткуп аларга пеленденіп, жүрген жүрүмгерді жазагар деп, еен жерде жаантаин анын үні үзүлбей угулуу турды. Жордан судын жаказында анип жарлап айдып гурган. Жоанга көп килнчектүлер креске түжүп жатканда, Назарет теген городтнн аа I. Христос келді, Жоанга айтты: креске кіреін, теді. Жоанн Аны мунай озо качан-даа көрбөгөн; Аны пу елдің Аргалаачызы деп Жоанга Кутай Аны бідіртті. Айдарда Жоанн уду рожобыдынып, коркунуп үн сала айтты: мен

Сеней креске түшкідий едем, Сен маа келгеніи! Айдарда I. Христос аа айтты: ем токтотпо; не-ле салган керегібісті біске анида пүдүрерге керек, теді. Айдарда Жоанн токтотподы. I. Христос Жорданга креске түжүп, судай чыгары-была теңере ачылды: Кутайдын Агару Тыны, күөле куш болуп, I. Христостын үстүне түштү. Айдарда теңередей үн угулды: Пу Менин сүүген Уулым: Менин бижаным Авын Поинда, теген.

I. Христостын креске түшкен күнүн Кутай көрүнгөн байрам күні деп айдаттан: ненин учун десе? Кутайдын Уулы I. Христос жерге келгелектей озо кижилер Кутайдын учурын жарт билгелек болгон. Жаңыс Кутайдын үч пойлу болоры Кутайдын Уулы жерге келери-биле билдирди. Жаңыс Кутайдын үч Пои не тегежин? Пир Пои Ада деп Кутай, Пир Пои Уул деп Кудай, Пир Пои Агару Тын Кутай деп. Үч пашка Кутай емес: пои боинай айрылышпас, пои боинда болуп, күчи жаңыс, сагыжы жаңыс, магы жанис, не бары жаңыс пөлүнишпес Үчүлүк. Ада, Уул, Агару Тын деп жаңыс Кутай. Ол жаңыс Кутайдын үч Боин озо паштап билдирткені I. Христостын креске түшкен тужунда болгон. Канида билдирткен десе? Кутайдын Уулы Боин билдиртп, кижі болуп, кижилерге креске түжер јозор салып, креске түшкен. Канида Ада Кутай билдирген, десе? Ада Кутай I. Христосты: пу Менин сүүген Уулым деп, үн салып, Поин билдиргені ол. Канида Агару Тын Кутай билдирген десе? Агару Тын Кутай ол сөстін чынын билдиртп, үстүртпн түжүп, күле куш болуп Кутай Уулынын үстүне түжүп күрүнгөн. Ада, Уул, Агару Тын деп. жаңыс Кутайдын үч Боин билдирткені ол болды.

Ненин учун I. Христос Жордан суга креске түшкен десе? I. Христос суларды агару едеин деп, Жордан суга креске түжер керегини учуры ол. Ненин учун I. Христосты Ада Кутай үн салып билдирткен десе? I. Христосты пу Кутайдын Уулы деп.

кіжі білдіртіп айткыдый болзо, кижини сөзіне кижилер пүтпес еде; анын учун Ада Кутай Бои теңередиң үн салып аны білдірткені ол.

Нениң учун, Исус Христос креске түшкен тужунда, Кутайдын Агару Тыны көрүнген, дезе? Кижилердин креске түжерібиле Агару Тынды алынарын білдіртіп, Исус Христос креске түшкен тужунда, Анын үстүне Агару Тын түшкениниң кереги ол болды.

Нениң учун Агару Тын күле куш болуп көрүнген дезе? Күле куш—ару куш, аны Кутайдын кужы тийттен. Кутайдын Агару Тыны килінчектүдин ичинде үйленбей, креске түжерібиле аруланган кижиниң ичинде үйленеттен деп, Агару Тын күле куш болуп көрүнгениниң учуры ол.

Каан Кутай Исус Христос, Поиниң креске түшкениниң кинде, Еврей јериниң ончозына јүрүп јарлап айдып јүрген: килінчегерди кемзинип, Маа пүдүгер; кемзинигер, теңерениң каандыгы дезе јууткап келди деп. Исус Христос, Маа пүдүп јайдап јайыс-ла креске түжүгер деп, айткан емес; килінчегерди кемзинип, пүдүп креске түжүгер деп, айткан. Ол не тегејин? теңерениң каандыгына киліжеин дезегер, погардын јаман еткенигерди таштап, Кутайдын ончо салымдары-была кылынып јүрүгер деп, айтканы. Је, угуп турган слер-дее муны унутпагар: креске түшкен кинде кижі көп килінчек едип, уур килінчеке киліп, кам камдадып, камдаган ет јип, чайдам килінчегине киліп, килінчегим деп айдынбай, көзиниң јажы-была сүнезиниң пиарын јунбай, I. Христостын каны-была боинын каразын арулабай, өлгөниниң кинде анын Кутайга јарайры јок болуп, Кутай каандыгындагы јарыгына чыгалбас. Амивь.

Поучение въ день Стрѣтенія Господня.

Бүгүңгі байрам Кудайды уткуган байрам тийттен. Ол кандый байрам? кажы кіреедей бері ол байрам болгон?—муный учурын мен слерге айдып береін.

Бистій Каан Кудайбіс Иисус Христос туулганынын кинде, дөртөн күн ерткенде, Кудайдын Енезі, алкышту Кыс Марія, дөртөн конгон јаш Балазы Христосты алганча, ол Баланы Кудайга јеттіріп берерге, Јерусалимдагы Кудайдын өргөөзіне барган. Ол тужунда, Јерусалимда ак санаалу Симеон деп бір өбөгөн јүрген. Ол Аргалаачы Христостын келерін пүдүп сактап јүрген. Христосты көрбөйчы, пойунуу өлүмиді көрбөссій деп, Кудайдаң аа озолоп айдылган болгон. Пу мундый болоттовы Симеонго мундый учурлу айдылган болгон.

Египет јерінде турган, Птоломей деп каан, Моисейдін, пророктордын пічиген пічіктерін Еврей тілінең Грек тіліне көчүрүп пічизін деп јакыган; айдарда, пу керекті пүдүрерге, Еврей кижілерінең Грек тілін јакшы билген јеттон кижі талдап чыгарган болгон; алардын бірүүзі наа, ак санаалу Симеон кижі болгон. Симеон, Исаія пророктын пічигенін көчүрүп пічип оттурала, авда пророктын, озолоп піліп, муніп пічиген јеріне јетті: м'уна, Кыс ічінде барлу болуп, Уул туар. Ол Уул туар тегені І. Христосты туарын айтканы. Пророктын пу муніп айткан сөстөрін Грек тіліне көчүрүп пічийле, барган кижізі јокто, кыс андый баланы табаттан бідір деп алајзынын оттурала, Симеон сананды: Еврей пічигінде аніда еңделіп пічилген болбой деп, пычак алып, поиның муніп көчүрүп пічиген јеріндегі сөстөрін кырып ійерге санаган. Айдарда Кудайдын ак Елчизи, аа кенеттін көрүнүп келіп, айтты: Симеон! сенің көчіріп пічигенің чын; аа пүтпес болбо; пророктын озолоп

піліп айтканынын чынын сен пойуй көрөрзій: Кыстай туу-латтап Христос Аргалаачыны көрбөйчы өлбөссій, теді.

Ангелдый анііп айтканы чын болды: Симеон, Исус Христостый туулган өйіне жеттре жүрүп, үч жүс алтон жаш жагаган.

Ол агару Симеонго Кудайдый ак Елчизі көрүнген кийінде, ол жаантаін Кудайдый өргөбзінде жүрүп, Кудайга мөргүп жүрген.

Агару Кыс Марія жаш Баланы церквее алып келерде, Симеонго Кудайдый Тыны ебеліп, ол-доо аа-ок келген. Ол келеле, Кудайдый Агару Еневзін айлантра төһеревіі жарыгы курчап, ончо Поі чагындалып турганын көрді. Сенііп пүдүнбеген Кыс пу, Кыстай туулган Уул пу деп, Агару Тын Симеонго білдіртті.

Айдарда Симеон, Агару Кыс Маріяа, бірдей сүрееттіп, бірдей сүгүнүп, жууктай пазып келеле, Анын колунай Каанды алала, пар жүрегінеі ұиденіп айтты: Е Пашкаручы! Бойунын айтканынча кулуйды амырын пожодып турганын пу. Ончо калыктардый алдында пелендеген аргайды, кара жаңдуларды жарыдар жарыкты, Израіл еліініі магын меніі көзүм көрді, теді.

Мунын кийінде, ак санаалу Симеон амыр, енчү жадып, өлө берді.

Муна, ол андый агару керек болгонын Кудайды уткуганы деп айдаттан.

Агару Симеоннын Аргалаачы Христос Кудайды өргөбніі ічінде уткуганын, крестү албаты озодой бері байрамдап жүрзедее, аны жаан байрамга теі едіп байрамда байттан болгон. Аны улу күндүлен байрамдаіры, Христостый туулганынын кийінде, алты жүс жыл ерткенде, Царь-городто жаткан Юстиніан деп каанный тужунда болгон; неніі учун дезе? Учурын айдаін; угун алыгар: Юстиніан каанный тужунда, Царь-городто, аны

айландра турган јурттарда язва деп кыргын ууру табылган. Паштап күннүн заін пеш муйнай, анын кийинде он муй кижидей олуп турган. Олгөндөрдүн сөөктөрі көптей бергенде, аларды тудар кижі чыкпай турганда јердін үстүне јадып јаткандар. Аа үзері, кыйал үстүне кыйал болуп, Антиохія јеринде, он коноко чыгара, јер сүрекей сілкініп турды; церквелер, пийік туралар јеміріліп, кижілерді өлтіріп турган. Бір городтын тал-ортозы јаткан кижілері-біле кожо, јердін алдына ойылып түшкен. Пу мундый сүреен болгон тужунда, ак сагышту Симеон өбөгөн Исус Христоско учурашкан күнүн улу байрамга тең едіп байрамдазын деп, бір ак санаалу кижее Кудайдын айдылган болгон. Айдарда, февраль айдын екінчі күні једіп келерде, крестүлер, түн туркунына Кудайга мөргүп, ертеңизи күн айыл-заін крес алып јүрүп, бүгүңгі күн Симеоннын Кудайга учурашкан күні деп, күндүлеп байрамдадылар; айдарда ууру јоголып, јер сілкінері токтой берді. Ол туштай пері агару церкве пу күнді күндүлеп байрамдаір болды.

Крестүлер! Кудайды уткуган байрамнын учурын угуп алала, өлөр күнүбісті уткурга Симеонной үреніжелі. Карган өбөгөн Симеон, өлөр күні једіп келерде, коркугыдый поі өлөринеј корукпаган, је пар јүрегінеј сүгүнүп: „Е Пашкаручы! Бойунын кулуйды емді амырын пожодып турганын пу“ деп айткан. Ненин учун өлүм аа коркушту емес болуп көрүңген? Ол ак санаалу кижі болгон учун. Кілінчектүлердін өлүмі десе јаман. Јаман јүрген кижі, өлөр күні јеткенде, Кудайга іженерім јок тең, чөкөніп, санаазы енчікпей, кыйналып олуп јат; анын не-ле еткен кілінчектері көскө көрүңген чілеп, санаазына кіріп, ем Кудай мені канип ійгей-іне деп коркуп јат; анын сүнезі таамынын кыйынын сезініп јажуурып јат; аргам јок деп сүрееттіп јат. Муна пу кижі, пу јердегі јүрүмінеј айрылып,

сүрекей кыйналып, сүееттiп, коркуп жатканы пу! Андый өлүмнөй ончобiстi Кудай аргалазын!

Агы-была кылынып жүрген кижини сүрееттири жок. Ол, ерткен күндөрүн ойтто пагып көрүп корукпас. Ачулу, шыралу күндөрүм түгөнүп, ем Исус Христос Кудайымны жакшылыгында, уурбас, ачуурканбас, улу тынбас жерге кечирiлеткен деп кооттонып, сүнезини едiнөй айрыларын жазуурбай сакып жат. Айдарда, акту кижi, поини өлөр күни жедип келгенде: „Е Пашкаручы! Бойуини кулуи эмдi амырын пожодып жасын“ деп, ол айтпай кайсыын.

Крестүлөр! слер өлүмнөй корукпаин дезегер, ак кылынып жүрүгөр; өлөр күнүгөр жетсе, Симеон айткан-дый, корукпай, сүгүнүп айдарыгар: Е Пашкаручы! Бойуини кулуи эмдi амырын пожодып турганын пу, ден; ончонини учун Саа алкын жессин! тееригер. Аминь.

Поучение въ день Благовѣщенія Пр. Богородицы.

Бүгүнгү күн Кудайдын Енезине сүгүнчилү жар жарлаганын езибиске түжүрүп байрамдап жадыбис. Анай берi он сегiс жүс жыл артыгы-была ертти. Ол мундый болгон. Кудайдын жаркынду Ангелдарынын бирүүзи, Гавриил, теңереден жерге, Назарет деп бир кичинекей городко Кудайдай ийилген болгон. Ол городтогы Иосиф деп ак сагышту кижини айлында Агару Кыс Мария жүрген. Иосиф сегизон жашту өбөгөн бои, Агару Кыс Мариини төрөгөн болгон. Улуулар, абыстар, кыс поинча жүреин деп Кудайга айдынган пу агару баланы чеберлеп азрап жүрзүн деп ол кары жажы жеткен төрөгөн өбөгөнгө молжон берип салгандар. Пу Агару Кыстай елди Аргалаачызы Исус Христос туулар деп сүгүнчилү жар айдып берерге Ангел ийилген болгон. Ангелдын көрүнүп келеринен ебеш озо, Агару Кыс Мария Исаия про-

роктың пічиген пічигін кычырып оттурган; ол пічиктїн бїр жерїнде муныҥын пічилген болгон: „муна, пїр Кыс ічїнде барлу болуп, Бала табар, ол Баланын адын Еммануил деп адаїр, Еммануил тегенї, пїс-пїле Кудай тегенї.“ Пу сїстїрдї Исаїя пророк, Агару Кыс Марїя туулгалактаҥ озо, Аны Кудайдын Енезї болор деп озолоп пїлїп, чїйген. Же, Агару Кыс Марїя, боїнын јобош санаазы-была, пу сїстїр менїн учун чїїлген деп саванарга даа тїдїнбеген. Ол, пу сїстїрдї кычырып кїрїлї, Кудайга муныҥын мїргїдї: „Менїн Аргалаачы Кудайм, Поїна кїжї едїн алыварга, теңередиң јерге качан тїжїп келбегей? Анын Ене едїнїп чыгар ару Кыстын кежїктїїн! Мен ол Кыстын алдына јїрер кулы болзом-чы“! тедї. Анїн тургынча, кенетїїн, Кудайдаҥ иїлген Ангел, кїрїнїп келїп, Агару Кыска айтты: „е јакшылыкту! сїгїнгїн: Кудай Сенїн-біле; ўї кїжилердїн аразында Сен алкалузын“, тедї. Марїя аны угуп алаҥ болды. Ангелдїн кїрїнгенїне ол алаҥзынган емес: Марїя десе мунаҥ-даа озо, Јерусалимдагы Кудайдын їргїїзїнде јїрген тужунда, Ангелга туштажып ермектежїп, аны кїрїбїчї болгон; же Ангелдын пайа айткан сїстїрїне алаҥ болды; неїн учуе десе? ол анїйда туштажып айткан сїстї Ангелдаҥ качан-даа укпаган. Ангел Марїя айтты: „корукпа, Марїя: муна Сен Кудайдын јакшылыгын алындын, ічїнде барлу болуп Уул туарын, Анын адын Иисус деп адаїрзын“, тедї. Агару Кыс Марїя, пу сїстїрдї угала, пашкызынаҥ артык таҥаркады: їргїлї јакына кыс поїнча јїрерге Кудайга айдынган кїжї, ак поїнча калып, ене болоттон пїдїр? деп; барган кїжїзї јок пої, ічїнде барлу болоттон пїдїр? деп санавын оттурган. Айдарда Ангелга айтты: „ерїмдї бїлбес кїжї мїн, ол канїн болоттон?“ тедї. Ангел Аа каруун айтты: Кудайдын Агару Тыны Саа ебелер, Ыстїнїн кїчї Сенї кїлїр; муныҥ учун

Сеней туулаттаны Кудайдың Уулы деп айдылар, теді. Агару Кыс Марія: кыс поімча калып Кудайдың Енезі Мен болор турум деп; Исаия пророктың озолоп піліп айтканы, Мен боімвый-даа пайа сагыжымда алкап мактап айткан Кыс, Мен болдым ине, теді. Же, авдый-даа болзо, мунің болгон ончозына Агару Кыс Марія улуурканбады. Ол боін жабызыдынып, жобожыдынып, Гавриил теген Ангелга каруун айтты: Кудайдың кулы емен едем, айткан сөзің-біле Маа болгой, теді. Муный кінде Ангел көрүнбей калды. Ол чактаң бері, пу айдың жіірме бежінчі укүнүнде кижілерге улу байрам болды; ол байрамды, Агару Кыс Маріяа сүгүнчیلү жар айткан байрам тийттен.

Мунаң озогы крестүлердің мундый жаңы бар болгон. Бүгүңгі күнде, олжо түшкен кижілерді, ол-емезе жаргаа кірген кижілерді толып алаттан болгон. Емдігі крестүлер, мунаң озогы крестүлерге өктөніжін, бүгүңгі күн, түрмеде оттурзылган алымду кижілерін пождорго кічеенің жадылар. Каажылары дезе, түрмее оттурускан кижілерді пождорго болбой, тудуп, пөктөп азраган кучыяктарын пождоттов. Жаан городтордо, јакшы үндү кучыяктарды тудуп алып, поиның туразының ічінде пектеп азрайттан жаңы бар; ненің учун дезе? алардың жараш үнүн угуп, жаантаң кооттонып жүрерге. Мунә пу кучыяктарды көп кижілер бүгүн пождоың жадылар. Пожоның чыккан кучыяктар, олјодоң пожогон кижі чілеп, ал-емезе түрмедей пожоң чыккан кижі чілеп, пойлорының пожоның чыкканына сүгүнүп жадылар; айлантра көрүп, агаштаң агашка конуп, пашкызынаң артык үнденіп кожоңдон, пожоның чыкканы учун Кудайды удаан алкап жадыры. Бүгүңгі күн сүрекей көп кучыяктар пождоылып јат! Објднйдаң чыккан кінде, бүгүн, байлар-даа, јоктулар-даа, анаң пашка көп күчү балдар јуулужуп, сүрекей јакшызынып көрүп турадылар. Бір сыраңай, канча-канча јүс пөк ачылып,

канча муң кучыяктар анай кенетийн пу жердегі күн жарыгына учуп чыгала, ойноп, үні жабыланып турадылар! Пу пожаткон кучыяктар ойногончо, айланыжып, теңерее чыгып праактан-чылап, там өрө көдүрүлүжүп жат; анда бойлорын пожаткон кижилердин учун, Жайучы Кудайдын алдында мөргүген-челеп, алардын көп башка үндери жабыс үн болуп угулуп турат.

Же, бүгүнгү байрамда неин учун түрмеде оттурган кижилерди, ол-емезе поктогөн кучыяктарды пожодоттон, тегежин?

Муны мен слерге айдып береин. Полгоонып угун турыгар, Ен паштапкы жайаган кижі Адаам, райда жүрүп, жібес агаштын жілегин жіп, килінчеке түшкен; айдарда Жайачы Кудай аа айткан: пу чактаи ала Менин каргыжым сенин үстүе, сенин балдарыи-нын балдарына болор; пу чактаи ала теңередегі райдын ежигі слерге жаантаин жабылу болор; көрмөскө пелендеген таамы,— өлгөнигердин киінде слердин жүреттен жеригер ол болор, теди. Же, бистин өбөгөбіс, Адаам, поивий килінчегин кемзинип айдынарда, теңередегі Ада Кудай, биян сананып айтты: же, Адаам, өйи жетсе, каргыжымды сенеи, сенин калдыгыинаи ойтта аларым; пу качан болоттон дезей? Менин ийер кижилерди Аргалаачы, жерге келип, кижі болуп, ончо кижилердин учун кыйнаттырза, анызы-была ончо кижилерди килінчектерінеи толуп алып, кижилерди Маа жараштырган тужунда болор, теди. Кижилер, пу келер болгон елдин Аргалаачызын беш муң беш жүс жылдай артык сакыгандар. Ем ол узаак сакыган өйи жеткені бүгүнгү күн. Гавриил теген Ангел Агару Кыс Маріаа көрүнүп келип, Сенеи Кудайдын Уулы туулар деп айтты; айдарда Маріа Агару Тыннаи ічинде барлу болды. Кижилердин аргазы пашталган бажы ол болды; Адаамнаи укталып келген килінчектеи бистин паштап пожогоныбіс ол болды; теңередегі Аданыи каргыжынаи айрылганыбіс ол болды; теңередегі райдын ежигини ойтто

ачылганы ол болды. Пу бістің аргабыстың папталганын, райдың ежегінің ачылганын бүгүн езібіске түжүрүң, крестүлер пойлоры-даа жерде түрменің ежіктерін, кучыяктардың тудуп пөктөгөн пөгін ачып жадылар. Ончо кижилердің тіріліп турар күнүнде, түрмее пөктөткөн-челеп, межике пөктөлгөн еді сөбктөрі, анай чыгып келип, Кудайдың жарыгына, мөйкү жүрүмге кірер деп, крестүлер пүдүп, Кудайга алкыш жеттіріп жадылар. Канип теңеренің куштары, пожоңып чыгала, өрө көдүрлүп, шийик чыгып жадылар, кижилердің сүнезіндері аныйып-ок, едінең айрылза, Кудайдың ак ширеезіне жетре, өрө көдүрлүп чыгарлар; алар анда Аданың Уулдың Агару Тынның адын алкап, чактың чака сүгүнчлү сарын сарнап турарлар. Аминь.

Поучение въ недѣлю Ваіи (за всенощной)

Бүгүңгі суббот күнді Лазарьдың тірілген күні деп айдаттап. Ненің учун, десе,—бүгүңгі күн Каан Кудай І. Христос Лазарь деп кижіні өлгөнінең тіргіскен. Аның учуры мундый болгон. Лазарь өлгөлі төрт күн ерткен кийінде, І. Христос, Поиный үренчиктері біле кожо, Лазарьдың, жадып өлгөн, Виғанія деп аылга келген. Лазарьдың сийіні Марға, І. Христоско удра чыгып, Аа жыгыла бажырып, айтты: е Каан! Сен мунда жүрген болзоң, менің карындажым өлбөс еде. Же, емді-дее біліп жадым, Сен Кудайдай нені суразаң, Ол Саа берер, теді. Исус аа айтты: сенің карындажың тірілер, теді. Марға Аа айтты: піліп турум, өлгөндөрдүң ончозы тіріліп турар калганчы күнде, карындажым-даа тіріліп түрбай кайсын! теді. Исус аа айтты: кижіні тіргізері, өскізері Мен-Мін. Маа жандаганы өлзө-дөө, тіріліп турар. Маа пүдүп жаңдап жүргендер качандаа өлбөс. Шоо пүдүп туруң-ма? теді. Э—э! пүдүп турум, теді; елге келеттен Кудайдың Уулы Христос Сен едей, Кааным,

теді. Муныйып айдала, поиный сийини Марияны кычырып алды. Анызы, Каанды көрөлө, Анын пудува жыгыла түжүп, ийлай Аа айтты: е Кааным! Сен мунда болгон болзоң, карындажым өлбөс еде, теді. I. Христос, анын ийлаганын көрөлө, Поиный-даа көзиниң жажы чыкты. Айдарда, анда турган Еврейлер үзери айдыштылар: көругер, Анын аны сүүгенин, тештилер. Өскөлөри айттылар: Ол, көзі-жокты көстү еткен Пои, муну өлбөзін деп бололбоды-ба? тештилер. I. Христос сурады: аны кайда салдыгар? теді. Айдарда Аа айттылар: е Каан, келип көр, теділер. Айдарда I. Христос сөөк салган јерине жууктай пазып келді. Анызы, үстүн таш-была пазырып салган куй болгон. Исус айтты: ташты кедери алып ийигер, теді. Айдарда Марға Аа айтты: Каан! ол, межике јаткалы, төртынчы күни, анаң јыт јыттанып јадыр, теді. Исус аа айтты: пүдер болзоң, Кудайдын магын көрөрсин деп, Мен саа айтпаган педем? теді. Айдарда, сөөк јаткан куйдаң ташты алып ийдилер. Исус јаан үнденип айтты: Лазарь! пері чык, теді. Айдарда, өлгөн кижі тіріліп, межиктей чыгып келді.

Пу мундый кайкал болгоннын кийинде, екінчи күнүнде, Исус, Поиный үренчиктери-біле Виваніядаң чыгып, Јерусалимга паады. Барып јадала, Јерусалимнаң раак емес, Вивсагія деп айлдың тужу-орто једеле, Каан токтоп тура берді; екі үренчигин Поина кычырып алып, аларга айтты: слердиң алдыгарда чике турган аилга барыгар; анда пуулап койгон балалу ештекті табарзыгар, аа кижі мингелек; аны чечип алып, Маа јединиң акелип беригер; муну негерек чечип туру-гар? деп, слердең кижі сураза: слер айдыгар: ол, Кааныбіска керек деп, айдарда ол пождор, теді. Айдарда, ийген үренчиктери барып, балалу ештекті јединиң акелип, үстүне киімдерин токуп пердилер. I. Христос јаш ештеке минеле,

Иерусалимга паады. Ол тужунда, Пасха байрам болгон учун, Иерусалимга көп албаты жуулган болган; пу жуукта, Лазарды тиргискен Иисус Иерусалимга келип жат деп угала, пальма агаштын пүрүн тудунуп, Аны уткуп чыктылар. Көп кижилер жолго киімдерин жайып, кажылары агаштын пүрүн кезип, Анын жолына таштап, үн салып айдын турдылар: Давид Уулына осанна! Каан Кудайдын адында клааткан алкалу; үстүніде осанна! тештилер. Анида күндүлөп айтканынын учуры пу деп болор: Давид угынай чыккан Кааныбиска арга болзын! Үстүнідеги Кудайдын арга болзын! Каан Кудайдын адында клааткан алкышка калзын, тегени. I. Христос Иерусалимга киргенде, анда жаткан кижилердин ончозы түймежип, айдыштылар: пу кем болоттон? тештилер. Айдарда кижилер айдыштылар: пу, Назареттей келген Пророк, Иисус, тештилер. I. Христос Кудайдын өргөбіне кирди. Анда Аа көзі-жок, аксак кижилер жуулужуп келдилер; айдарда Ол аларды жазып ийди.

Каан Кудай I. Христостын Иерусалимга киргени атту чапту киргени болгон. Мунун учун, ертеңги күн: Каан Кудайдын Иерусалимга кирген күні деп, улу байрам едип күндүлейттен. Пис емди I. Христостын Лазарды кайкылу тириткенин мактап, Анын Иерусалимга кирген тужунда, Аны күндүлөп уткуган Еврей кижилер-дй, колдорыбиска күйген свѣчи тудуп, агаштын пүрүн тудунуп, I. Христосты мактап сарнап жадыбис.

Бис, Качан бир тушта, I. Христосты чындап уткуирыбис; же, Иерусалим кижилери-чилеп Аны уткубасыбис. Иерусалим кижилери, жаш ештеке минген, jobош Каанды көргөндөр; бис десе, Анын пулутка оттуруп, улу магы-была клаатканын, жер пүдердей бері жерде жаткан ончо кижилердин шылуучызы болуп клаатканын көрөбис.

Өлгөндөрдүн ончозы, өйі жеткенде, тіріліп турала, качан-даа өлбей, түрү жүрер. Бистін ончобісті поо пүтсін деп, Кудай, төрт күн өлүк жаткан Лазарьды тіргіскен. Лазарьдай өскө, Наин деп жерде жаткан өскүс үй кижінің уулын тіргіскен; Таир деп пийдің кызын тіргіскен. I. Христос кыйнаттырып өлгөн ту-жунда, озодоң бері олуп, сөбгі тудулан кижілер, можіктерінеі тіріліп туруп, көп кижілерге көрунгендер. Ей калганчызында, I. Христос Поі өлгөнінеі тіріліп турды. Бистін ончобістің тіріліп турарыбіс мунай білдіріп жат. Бір тушта, бистін тіріліп тураттаныбісты аш үренінеі аш өзін чыкканына тўйдеп айткыдый. Чачкан үрен, жерге жада, жыдып, тобрак бололо, тіріліп турган-чылап, база каттап өзүп чыгып жат; бистін еді сөбгібіс андый-ок болор: алар жерге жадып, үреліп, тобрак тозун болуп калза даа, өйі жеткенде ойтто тіріліп турарлар. Муна пу, колдорыбіска тудунуп турган агаштың пўрў, кышкыда өлүк полгондый, пўрленбей өспей турган; жас келгенде, тыны кірген чілеп, пўрі жаылып, жажарып, өзө берді. Кижінің өлөрі тірілері андый ок болот: катту казыр кыш келген-дїй кижее өлўм келер; ол кыш күндерібіс тўгөніп, жас келген-дїй тірілер өйібіс једер. Ол тушта өлгөнінің ончозы тіріліп турар. Кажыбіс жылдысчылап, кажыбіс десе күн-чілеп пызылдап өзін жүрер; кезігі десе көө кара болуп карачкылана берер. Ненің учун, десе? тірілгеннің кінде кандый-даа кижі тўрўўне кылынып жүргенінің каруун берерге I. Христостың алдында жаргаа турар Јакшы кылынып жүргендері, жаргызы пўдўп, мөйкў јакшылыкту јыргалду жүрўмге кірер. Јаман кылынып жүргендері мөйкў кыйыга барар.

Мунын учун біс, бүгүн, Каан Кудайдың Јерусалимга кіргеніп, поібістің өлгөндөрдөң тіріліп турарыбісті, жаргы едер Кудайды уткуырыбісті езең,—өйібіс өткөлөктө, јакшы іштері-

бістей пелендеп аларга кічөөніп жүрелдер; жаныс-ла, крестү біс деп адатпай, же чын крестүдін жүреттен жүрүмінче жүрелдер. Кыш ерткен кийинде, пу агаштың пүрлері каныйып тірілді, авыйып-ок, Кудайдың салымдары-была жүрерге, бістің сүне-зіндерібіс тіріліп турзындар. Каныйып пу свечіндер бістің колдорыбіста күйүп турулар, авыйып-ок бістің жүректерібіс, Христос Кудайды сүйүп, күйүп турзындар. Аминь.

Поучение въ день Св. Пасхи.

(Изъ слова св. Иоанна Златоустаго).

Кем кижі ак санаалу болуп, Кудайды сүйүп жүрген болзо, ол кижі пу сүрекей жараш, жаркынду байрамы-была таттуланзын. Кем кижі Кудайдың пүдүмчүлү кулы болзо, ол, сүгүнгенче, поиный Каан Кудайның сүгүнүжине кірішсін. Кем кижі орозо тудуп шыраланып ертірген болзо, ол кижі бүгүңгі күн кайрал алынзын. Кем кижі күчүүнең ала Кудайга іштеніп жүрген болзо, ол бүгүн кубуксузын: аның теңередегі кайралы десе улу. Кем кижі жаш чагын ертіреле-дее, Кудайга пагып келген болзо, ол кижі, Христоско алкыш жеттіріп, байрамдазын. Кем кижі, поиный жүрүмінің тал-ортозын ертіреле, Кудайга келген болзо, бір-дее ебеш санааркабазын: ол-даа куру жада калбас. Кем кижі, жүрүмі еңирге жеткен чілеп, жүре калган тужунда Кудайга пагып келген болзо, ол-доо кижі бір-дее немедей корукпай жууктазын. Кем кижі, күн ажып прааткан-чылап, жүрер коногы түгеніп прааткан-даа тужунда, Кудайга келген болзо, ол-доо поиный удагавынаң корукназын. Пашкаручы Каан Кудайбіс, пашкы келгенін чілеп ок, соындагы-даа келгенін жуудуп жат; жаш чагынаң тургуза Аа іштенгендерді; жүрүмін түгезіп, калганчы күндері једіп келген тужунда-даа келгендерді Поина

жуудуп јат; сойында келгенін аргалап, пашкы келгеніне кічееніп јат; аа беріп јат, мувызына бербейчі калбайт; јакшы еткен іштерді Поіна алынып, едеін деп санаганды паалап јат; јакшы еткендерді кайралдап, едеін тегендерді мактап јат. Мувиіп ончогор Кудайбістің сүгүнүжіне кірігер; пашкыгар-даа, сойындагыгар-даа кайрал алыныгар; байлар-даа, јоктулар-даа үзері бойлорыгар кубуксуп сүгүнүжігер; не-ле јаманшай боін токтодынып јүргендер-біле, боін кічеенбей дее јүргендер бүгүні күнді күндүлегер; орозо туткандар-была орозо тутпагандар бүгүн јыргагар. Каан Кудайдың кежігі елбек, аның была ончогор тойыгар; Кудайдың јакшылыгы улу, анай кемігер-дее болзо куру јада калбазын; ончогор Христостың Пасказы-была таттуланыгар; Кудайдың бай јакшылыгын ончогор алыныгар. Јокту мін деп, бір-дее кіжі комыдабазын, ненің учун дезе? I. Христостың каандыгы біске ачылды. Кем-дее болзо, килінчектү мен деп, ійлабазын, Христостың межігіней килінчек ташталары јалыды. Кем-дее болзо, өлүмней корукпагын, Христостың өлүмі бісті пожатты. Ол Поі өлүп, өлүмді јок етті; Ол таамаа тўжўп, таамыны куру салды; Ол, Поіның едіне тійген таамыны ачуландырды. Агару Исаия мундый болоттонын озолоп піліп, ўн салып айткан: «Е Каан! Сен өлгөнїнінї кийінде, Поіна јайдагандардың сўнезїндерїн алып чыгарга, Поїнның сўнеей-біле таамаа тўшкен тужуїда, таамының пїйлерї, муны кўрўлў, ачууркандылар». Таамы, куру јадып калдым деп ачуурканды; ујалдым деп ачуурканды; ўлтірїлдім деп ачуурканды; јабызыдылдым деп ачуурканды; пуулалдым деп ачуурканды. Таамы, Аргалаачының едїн аларга санаган, анай Кудайды тапты; јердегїнін аларга санаган, теїеренїне туштады; не кўргўнїн аларга санаган, кўрбўгўн немее табарышты. Ылўм! сенїн ўлдўн кайда? Таамы! сенїн јейгенїн кайда? Христос

тірілді, сен жабызыдын; Христос тірілді, көрмөстөр жыгылды; Христос тірілді, Ангелдар сүгүнүп жадылар; Христос тірілді, жаңы жүрүм пашталды; Христос тірілді, өлгөндөрдөй бірзи-дее межикте жок. Неній учун десе? Христос, өлгөндөрдөй тіріліп туруп, өлүмү-биле өлүмдү теңседі, межиктегілерге жүрүм берді.

Анын тудар тудуу чактын чака мактулу. Аминь.

Поучение въ день Вознесения Господня.

Бистий Каан Кудайбис I. Христос, Поиный тіріліп турганынын кийинде жердін үстүндө дөртөн конок жүрген; Поиный үренчиктерине көрүнүп, алар-была теңереній каандыгынын учурын ермектежіп жүрген. Тіріліп турганынын дөртөнінчи күнүндө десе, Ол, Иерусалим городто Апостолдорго көрүнүп келеле, аларды Елеон теген тууга алып чыкты; анд-ок Анын Енесі Марія-была Анын өлгөндөрдөй тіргіскен наажызы Лазарь, база Лазарь-дөй екі сиіні Марға-была Марія, база-даа өскө агару үй кижилер жуулушкан болгондор. Же, ол тудын бажында I. Христос, екі колун өрө күдүрүп, Аа жуулган кижилердін ончозын алкады; аларды алкайда, ойтто жана пазып, өрө көдүрүлүп, жерде теңерее чыга берді. Ол, теңереній койнында пулуттарга көрүнбөй калган; үренчиктері десе теңере өрө көргөнчө турдылар. Ол тушта жаркынду кийимдү екі ангел, аларга көрүнүп келип, айткандар: слер теңере жаар не көрүп туругар? Пу, слердін көзигерче теңерее көдүрүлүп чыккан Исус, емді Анын кавида көдүрүлүп чыкканын көргөн едегер, авиіп-ок база жерге келер, тегендер. Үренчиктері, улу сүгүнүп, Иерусалимга ойтто жанып келдилер. Неній учун сүгүнгендер, тегежін? Алар Аргалаачы Кудайдын теңерее көдүрүлүп чыкканынын тужунда, Анын улу мактулу магын көргөндөр. I. Христос, теңерее көдүрүлүп чыкканы была, Кудай Боиный ак ширеезіне, Ада-Кудайдын

ой јанында оттурган. Ада-Кудайдын ой јанына оттурганы не тегејин? I. Христос чактай озо Адазы-была теј мактулу, теј күчтү, јайыс шіреелү Кудай Боі, кижілерді аргалаин деп јерге келип, Агару Кыс Марія-дај уктап алган кижі угын, тејерее чыкканы-была Кудай Поіна теј мактулу, теј күчтү еткені, — Кудайдын ойына оттурганы ол деп болор.

Апостолдор база муный учун сүгүнгендер: Аргалаачы Кудай, Поінын тејерее көдүрүлүп чыгаттанынај озо аларга айткан: Мен слерге тејереде, келер бажыгарга турар јер пелендеірге барып јадым; аны пелендейгеле, келип, слерді ойтто Поіма аларым. Мен кайда болзом, слер-дее анда ок болорыгар, теген.

Аргалаачы Кудай Поінын үренчіктеріне тејереде кандый јер пелендеин деп айткан, тегејин?

Кудайдын сүүген үренчігі Іоани, ол, I. Христостый тејереде агаруларга пелендеген јерді көрөргө јарамыкту болгон болуп, көрблө айтты: тејереде сүрекеј јараш Іерусалим теген агару городты көрдім. Ол-ок тушта, тејередеј айдылган сүрекеј үн уктым: муна, Кудайдын кижілер-біле кожо јүрүп алардын бажын білеттен јері пу. Кудай дезе алардын көзінін јажын артып ійер; анда алар өлбөс, аларга ууру, јобол, ый, сыгыт јок болор деп айдылганын уктым, теген.

Агару Өеодораа Кудайдын Ангелдары тејередегі райды көргүскен болгон; айдарда ол айдат: Кудайды сүүп јүрген кижілерге пелендеген, Кудайдын магы-была алкыжы толо, сүрекеј јараш, тоозы-јок јерлерді көрдім, теген. Мені алып кірген Кудайдын елчілері, Кудайга јараган кижілердің јүрген јерлері-заин көргүстілер. Агарулардын јүреттен јерлерінде кижі колы-была пүдүрбеген, сүрекеј јаркынду, јараш, кижі тілі-біле учурлап айдын болбос өргбөлөрін көрдім. Ол јыргалду јерлердің ончозынај сүгүнүп јаткандардын үнү угулуп турды, јыргап јаткандардын чырайлары көрүнүп турды, теген.

Тенеренің үчүнчү кадына жетре чыгарылган агару Павел апостол айдат: Кудайдын, Поин сүүп жүргендерге пелендеген жерин кижі көзі качан-даа көрбөгөн, кижі кулагына угулбаган, кижі санагазына качан-даа кірбеген деп айдат.

Каан Кудай, Поиниң теңерее көдүрүлүп чыгатанынай озо, кандый жыргалду жер пелендеин деп айткан!

Апостолдор жарамык болуп кирген-дй, ол жыргалду жерге кірерге ончо крестүлер жараир-ба? Жок. Кудай айткан: Мені е Кудай, Кудай! деп айдып жүрген-не кижі теңередегі каандыка кірер емес; же, теңередегі Адамның күүнін жандырбай жүргендер, жаңыс-ла алар кірер, теді. Калганчы күнде көп крестүлер Маа айдарлар: бис Саа жаңдаган емес-пе? Сенің адыңды адап креске түшкен емес-пе? тиірлер. Айдарда, Мен аларга айдарым: Мен слерді качан-даа билбегем; көрмөстін жаңы-была кылынып жүргендер, Меней кедері барыгар, тиір.

Калганчы чакта Каан Кудайдын пу сүреендү сөстөрүн крестү кижилердін кемізі угар? Мен чын жаңду-мін деп, пои десе, креси-жок кижі-челеп, алардын не-ле пиар кылыгын едип жүргендер, алар угарлар.

Каан Кудай база айткан: мөнкү жүрүмге кийдирер тар ежікті, тапчы жолды ас мынча-ла кижилер таап жат. Кең ежік, жалбак жол өлүмтіке кийдирер; андый жол-была жүрген кижилер көп, теген.

Теңерее бараттан тапчы жол-была жүргені кем, тегежін? Түрүүнде не-ле жакшаа кічееніп, килінчек-піле пиарланбаин деп, анызы-была Кудайды каршуландырбаин деп жүргені, теңерее бараттан тапчы жол-была жүргені ол деп болор.

Мундый жолды ненің учун кадалгаакту, тапчы жол тийтген десе? Пу жол-была жүрген кижі сүрекей шыралап жадыр; ненің учун десе? актудый ачуу көп болоттон: пірде килінчегім деп сапанып, жажуурып жүреттен; пірде килінчеке пастырбаин деп,

айлдап жүрер пої, айлынаї чыкпай жүрет; ойынга паргыдый пої, Кудайдын сөзін угаїн деп, кннге кычырар жерге барат; аштыї таттуун жїп, аракынын амтамдуун ічер пої. едїн кадырып орозо тудуп жүрет; актаї ака кїжее арааладып, актаї ака жаман айттырып жүрет; күннүї заїн кїлїнчек-пїле жеїїжїп, көрмөс-пыла жуулажып турат; өлөр күнүн езінеї чыгарбай жүрет. Анын учун теїере каандыгына кїреттен жол тапчы жол деп аїдаттан.

Жалбак жол-была жүргенї кем болоттон, тегежїн? Сүнезіне кїлебес, кїлїнчегїм деп кемзїнбес кїжї жүреттен; тўн тўш Кудайм деп санап жүрер пої, жаїыс-ла мал жөбжөзїн санап жүрет; кїлїнчегїм деп жажууруп жүрер пої, ойынын санап жүрет; церквее барар пої, кажы бїр керегїне сала берет; кїлїнчек-пїле жеїїжер пої, кїлїнчекке жїлбїркеп кїрїп жүрет; өлөр күнүн санабайт; өрө Кудай тебейт; көрмөс андый кїжїнї менїї колумда туру деп, авын-была жеїїшпей туру.

Пу жол-была барып жадып, көп крестў кїжїлер, поїлорын сооттонып, аїдып жадылар: бїске тўней канча кїжї жок? Кудай бїстїї ончобїстї каниїп жаргылаїр? Ол ончо кїжїлердїї тоозына чыкпай жаргызын едїп болбос. Же, аниїп аїдып жаткандар муны унудуп жадылар: Кудай кїжїлердї: бїр, екї, ўч, дөрт деп кїжї-чїлеп тоолобос; же Аа тоозы жок көп дее кїжї болзо, жаїыс кїжї-бїле ошкoш; жер ўстўндегї жаткан кїжїлердїї жаргызын жаїыс кїжїнїї жаргызын-дый пўдўрер. Мунын чынын бїске Каан Кудай жаїык чыккан тужунда көргүскен. Ной тужунда, емдїгї чїлеп-ок албатынын көп сабазы Кудайдын салымын кереке падобой жүрген. Кудайга каниїп жараїрын сананып жүрген кїжїде сегїс-ле кїжї болгон: Ной, емегени-бїле ўч уулы, ўч келдї бїле. Же, аїдарда не болгон? Ной кїжїлерїнеї өскө албаты, кенеттїїн чыккан жаїыка ончозы тўжўп өлгөндөр.

Аргаланып жаткандардай, өлүмтүкө барып жаткандар, озо кандый көп болгон еде, емдi андый-ок көп болор. Кудай каажы кижилердi аргалап, каажы кижилердi аргалабап деп турган емес; же ончо кижилердi аргалап деп айдып жат: ончогор Маа келiгер, деп жат. Же, кижилер десе пойлоры Аргалаачы Кудайдын кычырганына килебей, Аа барбай жадылар; неин учун десе? Кудайдын сөзине жетре пүтпези учун; пу жердеги жүрүм ол жердеги жүреттен жүрүгмө пелендендирip жат деп; өлгөннiн кинде кижі поиний жажына нені еткенін туружарын алынар деп пүтпей жадылар. Мунун ончозына пүдүп жаткан кижі, жалбак жол-была барып жаткан кижинин неге киреттенін пілеле, ол жол была барып жаткан кижилердин кининеи барбай, тапчы жол-была барып жаткан кижилердин кининеи барып жат; неин учун десе? теңерее чыгарга мунай өскө жол жок деп піліп жатканы учун.

Крестүлер! піс-тее, ол тапчы жол-была барган кижилерди еежip, өлгөннiн кининде, Каан Кудайдын көдүрүлүп чыккан жеринде алар-была кожо жүргиди бололдор. Аминь.

Поучение на Троицынъ день.

Біс, крестүлер, бүгүнгі күн Апостолдорго Кудайдын Агару Тыны түшкен күні деп байрамдап жадыбіс. Анын учурын учурлап айдар сөзін угыгар.

I. Христостын теңерее көдүрүлүп чыкканынын кинде он күн болордо, Пежовынчы күн тийттен байрам күнде, агару Апостолдор, Кудайдын Енези-биле, I. Христоско жаңдагандары-была, ончозы жүс жірме кижі, Иерусалим городтогы бір турада жуулужуп, I. Христостын Поіма жаңдагандарга Агару Тынды түжүрерім деп айткан сөзінин чын чыгарын сактап оттурган болгон. Анида анда кічееніп мөргүп туруп жассалар, теңередей

јаан салкын-шуултын-дый, шуулт угулуп, Апостолдордын оттурган үйине толо берген. Апостолдордын үстү-заин от тил түжүп, ічине Агару Тын Кудай ебелген. Апостолдор, Агару Тынды алынып, качан-даа үреніп пілбеген, пашка-пашка аймактын тилдері-біле, Кудайды алкап мактап, ермектежіп тура берділер. Ол тушта Иерусалим байрамына ар жердеп пашка-пашка тилдү аймактар жуулган болгон. Шуулаган шуулт угуларда, кижилер жуулжуп келеле, Апостолдордын пашка-пашка аймактардын тилдері-біле ермектежіп јатканын угуп, кайкадылар. Пу не балды деп? алаңзынып, үзері пойлорынап сураштылар: пу ермектежіп турган кижилер ончозы Галилей кижилері емес педе? Пу турган ар кыжыбіс поибістіп төрөмөл тилібіс піле алардын Кудайдын учурин айдып турганын угуп турганыбіс не болоттондыр? тештілер. Айдарда Петр, он Апостол-была кожо, калыктын алдына чыга пазып келеле, јаан үнденіп, айдып тура берді: Еврейлер! Иерусалимга жуулган кижилер! меніп сөстөрімді полгоонып угыгар. Пророктордын озолоп піліп айтканынын чыны чыкканын слердип көрүп турганыгар пу. Слердип ортогорго јүрүп, улу кайкал едіп јүрген I. Христосты, кара јайдулардын колы-была, каду-была креске јаба кададып, өлтірген едегер. Је, Ол тіріліп турды; пу турган ончобіс Анын тірілгенін көргөн кереечі едебіс. Анын теңерее көдүрүлүп чыгала, ийер болгон Агару Тынды бүгүн біске түжүргенін слердип көргөнігер пу, теді. Анийда сөзін узадып көп үредү айткан. Анын үредү учурлап айткан сөзін кижилер, көксине салынып, јаадып угуп турала, Апостолдорго айттылар: е карындаштар! емді біс кайдалы? Аларга Петр айтты: слердип ар кажыгар, килінчектерім деп кемзініп, I. Христостын адында креске түжүгер; айдарда Агару Тынды алынарыгар, теді. Айдарда анын сөзіне болуп, ол күнде үч муң кижі, I. Христоско јайдап, креске түшкендер.

Бүгүнгү күнде, үч каттап тізеленіп туруп Кудайга мөргү едеттен жай бар еде. Паштап тізеленіп бажылары, Ада Кудайды адап, Поиның Уулы I. Христостың учун бисті кайрлазын деп бажылары. Пу мөргү сөсті кычырар тушта, слер ічігерде сананып, е Каан! кайрагын деп мөргүгер. Екінчі бажылары Кудайдың Уулы I. Христоско бажылары: Ол, біске-дее Ада Кудайдың Агару Тынын беріп, бистің сагыжыбісті жарыдып, сүгүндүрүп турзын деп. Пу мөргү сөсті кычырар тушта, слер муніда айдынып мөргүгер: Е Каан Кудай! Апостолдорына түжүрген Агару Тыныңды, піянду болуп, бистей жайладып албагын; Саа мөргүп турган поібісті жайырткын, деп турыгар. Үчүнчі бажылары өлгөн ада карындаштарыбістің, ончо чын жаңду крестүлердін сунезіндерінің учун бажылары. Кудайдың Уулы I. Христос Каан Кудайбіс, кижілерді аргалаин деп, теңе-редең јерге түжүп; кижілерді мөйкү кыйыннай аргалаин деп, актаң ака кыйнаттырып; өлөр кижілерді өлбес едең деп, өлбес Поі өлбө; таамыдагы килінчектүлерді пожодып алаин деп, таамаа түжеле; ончо кижілердін тірілерін билдіртіп, үчүнчі күнүнде тірілген Поі, ол өлгөн карындаштарыбістің сунезіндерін, енчү јерге, уурыбас, кунукпас, улу тынбас, чактың чака јырган јүрер, жарык јерге јүргүссін деп, мөргүіры. Пу мөргү сөсті кычырар тушта, слер, ончо өлгөн төрөгөндөрігерді, јууктарыгарды езігерге түжүрүп, Кудай алардың килінчектерін таштап, енчү жарык јерге јүргүссін деп, јалынып бажырыгар.

Ненің учун бүгүнгү күн церквені айландра кайынаштар тургузуп, церквенің ічін агаштың пүрү-біле, чечек, өлбө-біле кееркедін, крестүлер колдорына јараш јыттү чечектер туду-наттан жай бар еде: аның учурын угыгар.

Кыш суугына тоһып өлгөн јер пүткөн агажы-была, курт коһызы-была, күн чогына тірілеле, јер поинай кар тоны чечіле

берер; яс келип, чечек кийин жер кийнип алар; өзөрі өзіп, базары пазып, учары учуп жүрер. Бис кижилер андый-ок болор. Өлөр жажыбіс једіп өлзөбіс-тее, калганчы чак једіп, Кудайдыӊ Уулы ўні угулары-была, Агару Тын тийери-біле, өлгөн поибістіӊ еді сөзгібиске тын кіріп, тіріліп турала, јаскы күн көбөлок уйгунуп учкан-дый, теӊередеӊ нулут-была клааткан I. Христоско туштажарга јердеӊ көдүрлүп уча берерібіс. Јаскы јердіӊ кебері күн чогына јайыргандый, калганчы чакта Агару Тын тийери-біле, не пүткен ончозы јайыра берер.

Андый болорыбісті езібіске тўжүрүп, бис крестүлер јердегілерге Агару Тын тўшкен күнүнде, јаскы јерге јайы өзіп чыккан чечектер ўзіп алып, колыбіска тудунуп, јаскы күнге пүрлене берген агаштар-была церкве ічін кееркедіп турганыбіс ол.

Андый болгондо, церквеніӊ ічін чечектер-біле кееркедіп туруп, муніда сананып айдалы: өлгөндөрді тіргізер, пүтнесті пүдүрер Каан Кудай! Шу чечектер кыш суугына өлүп, ем јаскы күн чагына јайылып, јаранып, чечектей берген еделер. Піс-тее калганчы чакта, Сеніӊ сөзіӊ чын болуп, тіріліп, јаранып, јаркынданып, мөӊкү тўрү жүрерібіске пүдүп јадыбіс Е Шиянду! јас күнді көрөрібіске пісті јеттірген едеӊ; тірілер күнібіс једіп, мөӊкү јарыгына кіріп жүрерібіске јеттіргін! Аминь.

Поучение въ Троицынъ и въ Духовъ день.

Агару Тын Кудай Апостолдорго тўшкен байрам күнді Троица байрам деп айдаттан. Ертеӊізі күн дезе Агару Тын күні деп айдаттан. Шу јаан байрамның учурын угыгар. Троица тегені Ўчүлүк Кудай тегені. Ўчүлүк Кудай деп Аданы Уулды Агару Тынды айдары. Ем андый болгондо, бүгүн Ада, Уул, Агару Тын Ўчүлүк Кудайды күндүлейттен байрам. Неніӊ учун дезе?

Бүтүңгі күн жаңыс Кудайдың үч Пои жарт билдиргені учун: I. Христос теңерее чыгарда Поиный агару Апостол елчилерин жер-заин ийип, айткан: ончо албатыны үредип, Аданын Уулдын Агару Тыннын адын адап бажыарга аларды крестегер, деп айткан. Теңереедеги Адама ойтто барала, Поимнын ордыма слерге коот едип жүрер Агару Тынды ие берзин деп, Аны пуурсадарым; Ол Агару Тын, Адамнын Тыны Пои, Менин Тыным, слерге келип, сагыжыгарга ебелип, ончоо слерди үредер, теди. Ол айткан сөзинин чыны чыкканы бүтүн болды. Ада Кудай Поиный жаңыс туулган Уулына болуп, качан-даа Боинай айырылбай чыгып турган түрү едеечи Агару Тыннын ие бергені пу. Анип жердеги кижилерге ончоо Үредүүчи түрү едеечи Агару Тын Кудай түжері-биле, Үчүлүк Кудай билдиргені ол болды. Аданы Уулды Агару Тынды, үч пашка айырылып, үч пашка ширеезіне оттуруп жаткан үч пашка Кудай деп кижі санабазын; качан-даа Пои Поинда, бірзи бірзинде, айырылбай болуп турган, жаңыс күчтү, жаңыс сагышту, жаңыс күүндү, жаңыс мактулу, жаңыс ширеелү, тең мөңкү, үч Пойлу жаңыс Кудай деп кижі жайдазын. Үчүлүк Кудайды пу жаскы күнге ошкочтырып айткыдый: тоголок күннин учы жок, бажы жок; мөңкү Кудайдын пашталган бажы жок, төзөлгөн төзи жок. Күннин бои теңерееде туруп, жаркыны кажы-даа жерге тийип жарыдып жат; теңерееде турган Каан-Кудай ончо Пои кажы-даа жерде бар болуп, не ончоозына карузып көрүп жат. Күннин жаркыны жерге патпас; Каан Кудайды жер теңере поина падырбас. Ажыктап көргөн кижее жаңыс күннин үч жүзүндү болоры билдирер; чын Кудай билдирткен жайды жайдаган кижі жаңыс Кудайдын үч Пойлу болуп турганын билер. Жаңыс күннин үч жүзүнү пу деп болор: күннин пои, күннин жаркыны, күннин изүү; үч пашка күн емес, жаңыс күн. Жаңыс Кудайдын үч Пои пу деп болор: Ада Уул

Агару Тын. Ада Кудайды күннүй поина ошкоштырып айткыдый; Кудайдын Уулын күннүй жарыгына ошкоштырып айткыдый; Агару Тын Кудайды күннүй ізүүне ошкоштырып айткыдый. Күннүй жаркыны күннүй богай чыгып, анай айырылбай, кажы-даа жерге тийип жарыдып жат; Кудайдын Уулы, жарыктай жарык чыккан-дый, Ададай туулуп, Анай айырылбайт; кажы-даа жерде бар болуп, карачкыда жүрген кижини жарыдып жат. Күннүй ізүү күннүй боинай чыгып, анай айырылбайт; Агару Тын Кудай Ада Кудайдай чыгып, Анай айырылбайт Күннүй чогы жерге тийгенде, жерге тын келген-челеп, өзөри өзіп, назары пазып, учары учуп тура берер. Кижини сагыжына Агару Тын ебелгенде, соккор бои көстү болгон-дый, кижини сагыжы билгир болуп, мунай озо билбегенди билер, көрбөгөнді көрөр. Күннүй чогы жерге тийгенде, кышкы тойгон жер ерип чыктай берер; чыкту жерге көк чыгып, күннүй ізүүне чечектеніп жарана берер. Кижини сүнезіне Агару Тын кежигі киргенде, суук сагыжы жылып, жылына берер; сагыжы жалынып, Кудайм деп санап, көзі жаштана берер. Күн ізүүне жер чечектеніп, кебіс-челеп чокырлана берер; кижее Агару Тын ебелгенде, карачкыланган сагыжы жарый берер; кара сагыш агырып, жүзүн түрлү жакшылыгы-была жарана берер; jobош, улурканбас болуп, Кудайга жарап; пиязак, пуурсак болуп, кижее жакшы көрүнер.

Троица байрам өйи жедерде, байрам сактап жазанган кижичелеп, жердин кебері жарана берип жат. Меві жайаган, үстүмді кееркеткен, тындуга тын кийдирген Үчүлдүк Кудайдын билдирген күні жетти деп, жердин пои, аа не пүткен ончозы сүгүне берип жат. Жердин пои, байрам деп сүгүнген кижичелеп, кыш тонын чечип, жазалду жас киимин кийинип алып жат. Жаскы күн тийип, жер көгөрип, чечектей берип жат. Агап пүрленіп, кушкачак үні жабылана берип жат. Күн чогы тийип, курт коныс жарголой

беріп јат; көбблөк уйгунуп, уча беріп јат. Білібес бойлары, білгір кижі чілеп, сүгүнүп, Кудайга алкыш јеттіріп јат. Сагышту кижі десе, теңередегі Ада Кудайм јердегілерге карузып, аргалайрга Уулын ийе берді деп, јайдаган кижіні јайыртарга Агару Тынын тўжўрді деп, сүгүнүп Кудайга јердегі јаскы пўткен озозын јеттіріп беріп јат; Адаа Уулга Агару Тынга алкыш болзын деп, јерге пўткен чечегі-біле церквеніі ічін кееркедіп јат; церкве айландро кайынаш тургузуп кееркедіп јат. Агару Тын Кудайдың јакшы јытту кежігі бўгүн кижілерге берілді деп, крестўлер јараш јытту чечектер колуна тудуп, сүгүнүп Кудайга алкыш јеттіріп јат.

Мува пу, бўгүнгі јаан кўнге крестўлер, сүгўнген пойлары, ўйлерін кееркедіп, церквеніі ічін јазап, колына чечек тудунуп турган јайынын ўчуры ол. Аминь.

Поученіе на день Преображенія Господня.

Пўгўнгі байрамды орус тілі біле «Преображенье» тійген. Преображенье тегені пашка јўзўнденіп көрўнгені тегені. Кемніі пашка јўзўнденіп көрўнгені? десе, Исус Христостыі пашка јўзўнденіп јаркынданып көрўнгені. Анын ўчуры мундый болгон.

Шір кўн Исус Христос Поінын сўўген Петр, Јаков, Иоанн-ўч ўренчігін алганча, Өавор деп шік туга чыккан. Тўн кіреберерде, Исус Христос уйуктабай, јайыс Поі Кутайга мўргўп турды. Ўренчіктері уйукаа пастырып ўргўлеп оттурган болгон. Уйгунуп көрўп ійзелер, Исус Христосты айландро сўреендў жарык јарып турат; Анын јўзі кўн чілеп јаркынданып турат; кійген кіімі кар-дый ак болот. Исус Христостыі јанында екі святой пророк кижі турат: шірсі Моисей деп озогы өлгөн пророк; пу Моисей тўрўўнде Кудай-была тіл алыжып, Кудайдай јалбак

ташка бичилген он салым алган. Пірзі десе озогыда түрү бои от абра была теңерее көдүрүлген Илия пророк. Пу еки пророк теңерее көрүнүп келип, Исус Христостын удабай Иерусалим городко барып, кижилердин учун кыйнаттырып олорин ермектежиш тургандар. I. Христостын паа үч үренчиги Анын кубулуп жаркынданганын, еки улу пророк көрүнүп келгенин көрүп сүрекей сүгүне бердилер. Үч үренчигиниң пірүүзи Петр теген айткан: Үредүүчи! биске мунда болорго жакшы: Саа жарагыдый болзо, үч оду еделі: бирзин Саа, бирзин Моисейге, бирзин Илияга, теди. Кудайдын магын көрүп, сүгүнген боинча, Петр боинын анида ермектенип жатканын бои-даа билбеген. Анай Апостолдор көрүп ийзелер, жаркынду пулут алардын үстүне түжүп пүркеп ийет; пулуттай ермектенген ын угулат: пу Менин сүүген Уулым; Менин биявым Анын боинда; Анин угуп жүрүгер теген. Үренчиктер анида үнденип айтканды угала, сүрееттип, жерге жүс төмен жыгылып пардылар. Айдарда I. Христос үренчиктерине жууктай пазып келеле, аларга колы-была тийип, айтты: туругар, корукпагар, теди. Алар көзүн өрө пагыш көрүп ийзелер, Исус Христос, жаңыс Шоі туруп жат: жаркыны жок, паа еки кизи жок. Алар пу туудай түжүп праадарда, I. Христос үренчиктерине айтты: паа не көргөнигерди, Мен өлгөннөй тирилип тургынча, кижее айтпагар, теген.

Бис Исус Христостын пашка жүзүнденип, жаркынданып көрүнгенин угуп, мундый үредүди сагышка салынып жүрели.

I. Христос пашка жүзүнденип көрүнген еде, бис-тее пашка жүзүндү кизи болгыдый едебис. Ол не тегежин? Пашка пашка килинчеке үренип калган боибистай өскөлөнип, сагыжыбис жаңырып жүрели; санагабис аруланып, сүнебистин пижарын көс жажы-была јунунуп, тыныбисты Кудайдын жакшылыгы-была жарыдалы. Ууры едерибисти, төгүн айдарыбисти, не пижар килинчегибисти, аракыза-

гыбысті таштап, улам-заин Кутайга мөргүп, Кудайды санап жүрзебіс, сагыжыбіс жарыдып өскөлдөнгөнібіс ол деп болор.

Исус Христос жаркынданып көрүнөргө талдаган үренчиктери-біле туга чыккан.

Пис-тее Кудайдын жарыгын көргидий бололы деп сагыжыбісті, жүрегібісті, күүнібі-ті, ончо боібісті өрөлдөргө керек. Канида өрөлдөр десе? Сагыжыбіс Кудай жары болуп санап жүрзебіс, сагыжыбіс өрө болгоны ол деп болор. Жүрегібіс Кудайм деп жалынып, өскө немее санагабіс салбай жүрзебіс, жүрегібіс арула-нып өрөлдөгөні ол деп болор.

Исус Христостын жаркынданып көрүнгөні Кудайга мөргүп турган тужунда болгон.

Аракаа, уурга, картка, пијар килінчеке үреніп калган кижі килінчегінеи божоп, ару болуп жүреин десе, жаантаин Кудайга кічееніп мөргүп жүрзін; эртен еиірде узак Кудайга мөргү. Иштеп жүрезіи-бе, айдап жүрезіи-бе, тынанып оттуразыи-ба, айдап жүрезіи-бе, тамгажынай ічинде Кудайды санап, молитва айдынып жүр. Байрам күнде качан-даа церквее жалкурбай келип жүр; церкве десе наа Өавор тудай артык; анда десе Исус Христос-была екі-ле пророк, база үч апостол болгон, церкведе десе Исус Христос-была кожо Анын Агару Енезі, Ангелдары, агару кижилер болуп јат.

Исус Христос тудын бажында жаркынданып көрүнгөні тужунда, Петр-была Іаков база Іоанн үч-ле үренчигі болгон; өскөлөрі десе тудын төзінде уйуктап јадып, Христостын магын көрбей калгандар.

Пу јерде уйукаа пастыргандый килінчеке пастырып, байло-рынын сүнезіндеріне кічеенбей, өлгөнін кинде канида жүрерин санабай жүргөн крестүлер теңередегі јыргалды аниі-ок көрүп албастар.

Пісті андый уйукаа пастырбазын деп, тіл айдып жетпес Кудайдын магын көрүп, Анын-была чактын чака жыргап жүрерге бiстi жарамык етсiн деп Кудайга мөргүлдер. Аминь.

Бесѣда на день Успенія Пр. Богородицы.

Бүгүн Кутаибіс I. Христостын Енези Агару Кыс Маріанын Кутайга кечірілген күнүн байрамдап жадыбіс. Анын учурин емді слерге айдаин.

Агару Кыс Марія I. Христостын теңерее чыкканнын киининде, Анын сүүген үренчиги Иоаннын туразында жүрген. Ол турадайн Агару Марія I. Христостын теңерее чыккан туга тамгажынайн жүрүп, анда жаыскаан Кутайга мөргүп жүрген. Е Уулым Кудайм! мені Бойуна алып чык, пакатылу жүзүңдi жаантаин көргидий болоин деп жүрген. Бірзінде ол анип мөргүп ийлап турган тужунда, анын алдында Кутайдын Елчизи Ангел көрүнүп тура барып, айтты: үч күннүн бажында Сенин мөргүп сураганынча болор, теді. База айтты: Сен өлбөссин, уйуктап калып уйукудайн ойтто турган кижі чилеп, өлгөннөн ары мөңкү жүрүмге кечірилип, Кутайдын качан-даа түгөнбөс магын көрүп, Ене Каан болуп, чактын чака кубуксуп жыргап жүрөрсин, теген. Айдарда Ангел, анип айткан сөзинин чынын билдиртип, Агару — Маріяа рай агаштын жалтыркай, жараш жытту пүрін берген. Ол сүрекей жараш, жарык пүрүн Агару Маріанын сөбгін тудар тужунда, пір кижі колго тудуп, алдынайн алпарзын деп, Кутайдын жакылгааны болгон. Ангелдын сүгүнчилү жарын угагеле, Агару Марія Поинын Уулы Кудайн мактап-алкап, там кічеенип мөргүп жүрген. Анип мөргүп, Кутайдайн сураган: жер заин тарай берген Кутайдын үренчиктери апостолдор сөбгимди тударга жуулуп келзин деп; өлөр тужунда кижилерге көрүнөттен көрмөс-төр маа көрүнбөзін деп, сураган. Агару Марія анип мөргүп,

бажырын турган тужунда, жерге жетре еңіліп, ол туда турган агаштар кожо еңіліжин, ол бажын көдүргенде, агаш баштары көдүрүлүжүп тургандар.

Агару Марія мөргүп пожогон кинде туразына жанып келгенде, аны айлантра болгон Кутайдың күчинең, анаң жарып турган агару магынаң жер кыймыктады. Айдарда Агару Марія чын жерге кечірілеріне пелеттеңип турган. Озо паштап Ол Кутайдың сүүген үренчигі Иоанга не болгонын айдып перип, аа рай агажының пүрін көргүскен. Аның кинде поиның сөөгін тударга пелеттедиң, поиның туразының ичін, орынын кееркедиң жазадып алып, Иерусалимда, аның еebre жанында жаткан крестүлерди жуударга Иерусалимдагы Иаков деп улу абыска кижі ийген. Крестүлер жуулужуп келгенде, Агару Кыс Марія боина Ангелдың не-ле айтканын ончозына айдып берген: I. Христосты Уулым Кудайды удабай көрөрім деп улу сүгүнди; өскөлөрі десе бис Кутайдың Енезінең айырылыжып каларыбис деп ийлап тургандар. Айдарда Агару Марія аларга коот едиң айткаң: ар крестү кижее түбек тужунда капшыгай болушчы болорым теди. Анидагеле, Аның керегине жүрүп, кичееп иштеп жүрген тун калган екі өскүс үй кижее, кереезим болзын деп, мениң екі киимиди аларга перигер, теди. Поиның агару сөөгін Иерусалим агару городтой рак-емес Геосимания деп жерге тутсын деп жакыды. Ол авиңп жакып салган кинде, кенеттиң теңере күркүрегендиң сүрекей жаан шуулт угулуп, тураны айлантра коңу пулуттар тура барды. Ол пулуттар тегиндү пулут емес, Кудайдың күчи болгон пулуттар. Евангелиени жарлаирга жер-заң барган Апостолдорды ол пулуттар жуунадып акелгендер. Апостолдор ол пулуттар-была келиң, туштажың, пу ончо не болоттой деп? алаң бблуп, үзери-пойлорынаң сураштылар. Айдарда Кутайдың сүүген үренчигі Иоанн, аларга уткуң чыгып, не болгон ончозын айдып перди.

Анидала Август айдын он бежинчи күн жетти. Кутайдын Енезини чын жерге кечірілеріне ончо пелен болгон; агару апостолдор көп свечин куйдүрүп мөргүн тургандар, агару Кыс десе кееркеткен орынында жадып, пар жүрегі-биле пар сагыжы-была Поивын Уулы Кутайнын келерин сакып-жаткан. Аа тура Кудай магынын жарыгы үй ичин жарыдып, андагы күйген көп свечинин жарыгын поктоди. Андагы турган кижилердин ончозы, туранын жабуу ачылып, Кутайдын жарыгы теңередей түшкенин көрүп, сүрееттидилер. Анын киинде Каан Кудай I. Христос Пои көп ангелдары-была Агару Енезине түжүп келди. Ол, Кутайды көрөлө, сүгүнүн үнденип айткан: Тыным Каанды улууркадып-жат, тийле, Кудайга удра барарга меңдеген-дй, ордынай көдүрлүп, Аа бажырды. Ол десе жууктай түжүп келеле, ерү чырайланып аны көрүп, айтты: Менин жуугым, келип, мөйкү жүрүмге кир, теди. Ол айтты: Е Кудай, менин жүрегим пелен; тийле, тынын Кудайга берип ийди. Аа тура Кутайдын ангелдары: «Е Кутайды тууган Кыс, кубуксугын; жакшылыкту Марія, Каан Сенин-биле турү», деп кожойдой бердилер. Агару Апостолдор, Кутайдын теңерее чыкканын көргөн бойлоры ем Кудай Енезини тынынын теңерее чыкканын көрөлө, сүрееттип, билинбес кижі-дй болуп, турган жерге узак көрүп турдылар. Же, тын алынып, көрүнбей калган Кудайга бажыргандар. Айдарда Кутайдын Енезини орынын себре ийлай туруп жатканда, Анын агару жүзі күн-челеп жаркындана берди; Анын агару сөбгинеи десе жараш жыт чыкты; жер үстүндегі кандый-даа жакшы жыттар ол жараш жытка теңешпес. Ол агару сөбкти ончо крестүлер коркунуп полгоонып окшондылар. Аксак, кози-жок, кулагы-жок, ичинде көрмөстү, пашка-пашка жоболду көп кижилер Кудайдын агару Енезини орынына тийип, жоболынай жазылып турдылар.

Мунын кинде агару апостолдор Агару Мариянын сөбгін тударга алып паадылар; алардын алдынай Кудайдын сүүген үренчиги Иоанн рай агажынын пүрін колго тудунганча барып жаткан; крестүлер, агару сарын сарнай, ееже барып жаткандар. Алар анип праатканда, орынынын үстүнде пулуттай пүткен жаркынду тегерек (болуп) көрүндү, угарга жараш Ангелдардын сарнаганы угулды.

Айдарда, I. Христоско жайдабаган Еврей кижилери Анын Енезинин сөбгін анип күндүлөп алпарганын көрөлө, сүрекей күйүнүп, чугулдап, сөөк алып прааткан кижилерди жер-заин тоскырарга пойлорынын черү кижилерин ийгендер. Пулар крестүлерди агару орыннай кедери качыраин тегенде, пайагы тегерек пулут жабызай түжүп, крестүлерди пүркеди. Анидагеле агару Ангелдар, кижее көрүнбей, кара жайдулардай көп кижі көзі жетпес етти, кезигин өлтирди.

Крестүлер агару сөөкты анай ары алып праатканда, Аөний теген Еврей үредүчизы туштады. Пайагы, крестүлерди пүркеген пулут көдүрлүп, ол үредүчизы, көп крестүлердин орын айлантра, свѣчи тудунганча, сарнай праадып жатканын көрүп, сүрекей кыжууркап, айткан: адаларыбистин заковын пускан кижинин енези пу; аа неерек андый күндү болуп-жат, тийле, пөкө болгон бои, күчүркеп, крестүлердин ортозына кидіре жүгүрүп, Кудай Енезинин агару сөбгін айдара салып ийеин деп орынынай тудунуп алганда, Кудайдын Елчизи Ангел екі колын кезе согып ийген, колы үйезинеи айра үзүлүп, сабары орынга жапшыныжып калды. Аөний ачууркап, коркуп, кыйгыра берди. Боиний жаманын билинип, ол апостолдорго кый сала айткан: I. Христостый үренчиктери, мени кайрлагар, теди. Агару апостол Петр Аөнийге айткан: сенин жаманнын учун Кудай Пои сени тапты. Емди бис сени жаспассыбис. Сен I. Христоско пар жүрегин-биле

жайдап, Аны чын Кудай деп айтпас болзоң, Ол-доо сені жаспас, теді. Аөоний тындап айткан: Исус-Катайдың Уулы, пророктордоң озолоп айткан елдің Аргалаачызы деп пүдүп турум, теді. Айдарда Петр Аөонийге айткан: сен Кудай Енезиний адын пүдүп адазаң, үзүлген колдорың ойтто ентелер, теді. Аөоний анип еткенде, үзүлген колдоры кенеттін ойтто ордына пүде берді. Айдарда ол, агару орынның алдына жүс төмен жыгыла тўжўп, Агару Маріяны, I. Христосты-даа мактап алкап тура берді. Өскө кижилер Аөонийдің үзүлген колдорының ойтто ордына пүткенін көрүп, аның Кудайды мактап алкаган ойгор сөзін угуп, кайкадылар. Аөоний, крестүлерге коштонып, агару орынды еече наады. Пайагы соккор болгон кижилердің каажылары, килінчегін кемзівин, агару межіке пүдүп тийгенде, көстөрі ойтто јарт болуп, I. Христоско пүдүп жайдагандар.

Агару апостолдор крестүлер-біле Геөсимания теген аилга келгенде, андагы турган крестүлер Кудай Енезиний сөбгине туштажып, ачынып ийлай сыктай аны окшонып тургандар. Јиір киргенде, апостолдор Кудай Енезиний сөбгін таш куйга салып, аның уузын јаан таш-была пөктөп койгондор. Аның кийнде ончо крестүлер агару межиктең ойтто јанбай, үч коноктың туркунына тўнў тўжў-біле Кудайга мөргүп, агару сарын сарнап тургандар. Ол-ок тушта өрө, теңеренің коиында Кудай-была Аның Енезін мактап сарнап турган Ангелдардың кайкылу јараш үндері угулган болгон.

Кутайдың Енезиний сөбгін туткан тужунда, апостолдордың аразында јайыс-ла Өома апостол јок болгон. Ол Геөсимания теген аилга үчунчі күнде келеле, Кудай Енезиний калганчы алкыжын аларга, Аның сөбгін тутканда, Кудайдың, мағын, не-ле кайкалдарын көрөргө мен јарабадым деп јажууруп ачуланып ийлаган. Апостолдор аа ачынып, ол, Кудай Енезиний

сөөгін көрүп; аа тийип бажыра, кооттонзын деп, межигін ачып көр, теңдер. Же межиктій тажын аңдарып ійип көрзөлөр: межиктій ічі пон, Кудай Енезінің сөөгі жок, жаңыс-ла жабу, оруулары жадып жат, алардай сүрекей жакшы жыт жыгып жат. Апостолдор алай болуп, пу не болоттондыр, Кудайдың Енезі кайда-не? Сөөгіне не болды-не деп савагандар. Айдарда Кудай Енезінің сөөгін ороогон орууларын полгоонып окшынып, агару сөөгіне не болгонды Кудай аларга білдіртеін деп Аа кічееніп мөргүп тургандар.

Апостолдордың мундый жаңы бар болгон: алар аш жіп оттурган тужунда, I. Христостың алар была кожо жүрүп оттураттан тужуна, пу Христостың үлүү деп, бір кезек калаш салаттан болгон. Аш жіген кінде, оттурган жерінең туруп, Кудайга алкыш жеттіреле, I. Христостың үлүү деп калажын алып, өрө тудүп, мөргү еделе, болгоонып үлежип алып жіттен болгондор.

Кутай Енезінің сөөгін салган жерінде үчүнчі күнүнде жок болгонын көрүп, кайда болды не деп алайзынын жүрген бойлоры, кечкиде аш жіп оттурала, озогы жаңынча I. Христостың үлүү болгон калажын алып, өрө көдүрүп, е Каан Кутай I. Христос, біске полуш деп айдаң дезелер, өрө теңеренің койынында Кутайдың Енезі улу мактулу, түрү боінча туруп жатканын көрөділер. Сүгүнген бойлоры, улу үнденіп айттылар: Е Кутайдың агару Енезі! біске полужаачы бол, теңдер. Айдарда, Кутайдың Енезі айткан: сүгүнігер: Мен дезе слер-біле ончо күндердің туркунына кожо болорым теген.

I. Христос өлүп үчүнчі күнүнде тірілген бойы, агару Енезін дее үчүнчі күнүнде тіргізіп, еді-біле аны өрө алчыккан жадыр деп, апостолдор мунаң ары біліп алгандар.

Е карындаштар! Кутайдың Енезі, слер-біле качан-да кожо болорым деп айтканын унутпай, жаантаң Аа мөргүп: Е Кутайдың Енезі! біске болужаачы бол деп айдып жүрелі. Аминь.

Часть II-я

БЕСѢДЫ НА РАЗНЫЕ СЛУЧАИ.

Наставленіе новокрещеннымъ о вѣрѣ и жизни христіанской и о молитвѣ.

Біс кіжілер пу күндү јерде мѳнкү јүреттен емес; анча-мынча јүреле, ѳлүп каларыбіс; је ѳлзѳбіс-тее, јаһыс-ла едібіс ѳлѳр, сүнезібіс десе качан-даа ѳлбей тўрў боінча калар. Анітканда пу күндү јерде јүрер јажыбіс узак емес, күндүк болуп-јат. Чын јердегі јүрерібіс десе качан-даа ўзўлбес, мѳнкү болор.

Айдарда јүрер јажыбіс андый узак емес болордо, Кудай неіің учун кіжіні пу күндү јерде јүрзін деп салган? Кіжі ѳлгѳннїің кїінде мѳнкү јүрўмге кіерге јарагыдый болоін деп, тўрўўнде ак кылынары-была пеленденїп јүрзін деп, пу күндү јерде кіжіні јүрўскенї ол. Пу јерде пеленденген кіжі, ѳлгѳн кїінде, Кудайдыҥ јарыгына кіріп, анда Кудай-была кожо мѳнкү, чактыҥ чака, кіжі тілі-біле учурлан айдып болбос сўгў-нўште, јыргалда јүрер. Пу јерде пеленденбей јүрген кіжі, ѳлгѳн кїінде, кѳрмѳстїің отту таамызына тўжўп, анда чактыҥ-чака, учу-јок, кѳрмѳс-біле кожо кыйналып турар.

Ем, Кудайдыҥ каандыгына кіерге канїп пеленденер учурын айдаін. Угуп туругар.

Креске тўшпеген кіжі Кудайга јарабас. Православный јай тутпас крестў Кудайдыҥ јарыгына чыкпас. Православный церкведей айырылба; церкведей айырылган чашник јаһына кірбе. Церкве салган орозоны, не-ле јайды чебер тут. Церкве салган јайа кіжі тапкан јай кошпо. Кудай салган јайа кѳр-мѳстїің јайын кошпо. Кѳрмѳстїің јайы десе мундый деп болор: чѳк чѳктѳгѳні, чачылгы чачканы, јарын куйдўргенї, обогоо неме салганы. Христостїі болдым деп шертенїп айтканынды унутпа; ѳлѳрїіе-дее јессей, Кудайдаҥ јана тўжўп, кѳрмѳскѳ тайдырба. Сенїің тѳрѳгѳндѳрїің камдадып кѳр деп сенї аптап

албадап таа турза, аларына болбо: тынына ачынып, сүнезінді көрмөскө бербе. Кудай мені өлзін десе, өлгөин; ончо бойумды Кудайга беріндім, сүнезімді көрмөскө бербессім деп айт. Кудайга іжендім, өлзөм-доо, Ол мені таштабас деп жүр. Анида санаганча өлөр болзо, Кудайдын жарыгына чыгарга жарамык полгонын ол.

База, Кудайга жараин тегени уур, өлүмтік килінчектериней чеберленип жүрзін. Өлүмтік килінчек теп кандый килінчекти айтканы, десе? Көрмөскө тайдырып, кам камдадып, камдаган ет жігени өлүмтік килінчектин бирүүзи ол; ойноштон жүргени, кижі катты-была, кижинин ери-биле килінчеке киргени база өлүмтік килінчек еткени ол болор. Кижее кара санаиры, жаманын жетти-рери база өлүмтік теп килінчектин бирүүзи ол. Малдын канын ічери, пууп, тумалап өлтиргенин едін жіри, айу пөрү ай тут-каннын, куш тепкеннин едін жіри уур-ок килінчек болор.

Неин учун көрмөскө тайдырганды, ойноштон жүргенди, кижее кара санаганды, кан ічкенди, пууп өлтирген малдын едін жігенди өлүмтік килінчек деп айдатган, десе? Ол пеш килінчектин кажызы-даа кижинин сүнезін өлтирер учун. Кижинин өлбес сүнезін килінчек канида өлтирер десе? Аны жок едін өлтирер емес; отту кыйынга түжүрер. Ол кыйыннын ачуу өлөр ачуунай даа ачу. Кижинин сүнезін таамаа түжүргени аны өлтиргени-биле ошкоч.

Кудайдын болушканы-была, уур килінчек етпеген кижі килінчегим жок, ару кижі мин теп ічинде сананбазын. Ару санаалу-даа кижі күннүн заин килінчек едін жат: бирде билінбей бирде билініп килінчек едін жат. Кол-была килінчек етпезі тили-биле килінчек едер, чыны-была килінчек етпезе, санаазы-была килінчек едер; кажы бирде чугулдап, бирде төгүндеп, аразында көрбесті көрүп, укпасты угуп, айтпасты айдып, иштеир күнде жалкууруп, иштебес күнде иштеп жүрет. Андый килінчекти Кудай

таштазын деп кижі күннүй заін айдынып жүрзін; жылдый заін абыска айдынып, I. Христостый каны-была толынып, аруланып турзын.

Уур килінчегіней чеберленіп жүрген кижі Кудайга алкыш жеттірзін; андый болзо, Кудайга жарайырыва жеткені ол емес. Кіліңчеке пастырганынай айырылала, агы-была кылынарга кічөөніп жүр; көрүместей үренішкен кылыгыды таштайла, I. Христостой үреніжіп, ак кылык кылынып жүр. Біянзак Кудай-дый біянзак болоін деп кічөөн; агару Кудай-дый ару болоін деп кічөөн; чындык Кудай-дый чындык болоін деп кічөөн. Јобош, улуурканбас I. Христостый Боінай јобожыдынарга, улуурканбаска үреніп жүр. I. Христос јаман айттырган тужувда, удра јаман айдышпаган; Анай үреніжіп, андый-ок едіп жүр. Кудайдый не-ле салганы-была едіп жүреле, ончозын пүдүрдім деп мактанба. Кулга турбас кул мін деп, ет тегенділе еттім деп, пойуйды пазынып жүр.

I. Христос айткан: Мен болушпазам, вени-дее едіп полбосыгар. Болушса, суранган кижее Ол болужар, суранбаган кижее болушнас. Крезі-јок Алтай, татар кижібоінынй үйінде Кудайга бажырын, керегін Кудайдай сурайттан јай јок. Кажылары креске тушкен-дее кінде озогы Алтай јайынча Кудайга бажырбай, балдарын-даа бажыртпайттан еде. Андый крестүлер Кудайи јок, Кудайга іженері јок болуп, креске түшкені-біле алынган Кудайдынй кежігін јоголтып ийіп, ічінде көрүмеске јадар јер беріп, јаманнай ары јаман болуп, таамаа кірерге пелен болуп јадылар. Кудайды санабай, Аа бажырбай жүрүп, Кудайдынй јакшылыгынай куру калып јадылар. Кезік кижілер Кудайга бажырза даа, бажылары Кудайга јараір јок болуп јат. Нений учун десе? Алар айланбай, колы была кыймыктап туруп, крестеніп јадым деп јат; полгоовбой, божын јайкай-

геле, Кудайга пажырдым деп јат; сананбай, бір-үч сөс тілібілө айдып туруп, молитва айдып, Кудайга бажырын жүрүм деп санап жүрет. Је алардын аніда бажырганын Кудай јаратпай, суранганына килебей калып јат. Канида бажырза Кудайга јарамык полгой ине десе? Кудайдаи суранып айдар сөсти сананып айдып, јакшы крестенип, јабыс бажырып јатканы Кудай јарадып угар бажылары ол. Кудай мені көрүп јат деп пүдүп бажыр; Кудай күүнзек Кудай деп, суранганымды берер деп иженіп бажыр; килінчектү јарабас пойум Кудай алдында туруп јадым деп, коркунуп бажыр.

Кажы ойінде Кудайга бажырза јакшы болгой-ине десе? Кандый-даа крестү кижі, Кудай јакшы уйуку берзін деп, уйуктаирда Кудайга бажырзын. Суузак боімча уйукудаи турдым деп, ертен Кудайга бажырзын. Курсак ічерде Кудайдаи алкыш сурап бажырзын. Курсак ічкен кийнде, Кудайдын ажын јідім деп, алкыш јетіріп бажырзын.

Ем канча узак бажырдый учурын угыгар.

Пар жүрегінеи Кудайды санаган кижі улам-заин Кудайга бажырат. Кудайдын крестүлерге салган салымы ол. Иш иштеир кижі улам-заин Кудайга канип бажырат десе? Кудай санаалу кижі иш иштеп жүрген тужунда-даа Кудайга бажырат эбін табар. Јалкуурбас болзои, сен-дее аніда бажыратга үренгей-ок едеи. Канида бажырат десеи? Колуи была керегииди еди тургынча ічинде Кудайды санап жүр. Одунга өлөнгө барып јассый-ма, ай айдап, кузуктап жүреси-ме, улам заин ічинде молитва айдынып жүр. Кижі јокто, е тејередегі Адабыс деп, кожојдоп тур. Уй саап јассый-ма, печкее от салып јассый-ма, су тажып јассый-ма, бала уйуктадып јассый-ма, бала алып-јассый-ма, улам-заин керек јакшылыгыиды Кудайдаи суранып жүр.

Ічинде Кудайлу болгон албатынын үредүчизи Павел апостол

поиный тужундагы крестүлерді муніда үредіп айткан: аш жіп жассыгар-ба, ічерді ічип жассыгар-ба, ончозын, Кудай макталзын деп, едіп жүрүгөр, теген.

Емді не-ле айтканыбісті слерге кыскартып еседіп айдаін. Кудайга жараін теген кіжі Кудайдың жаңын чебер тудуп, церк-веней айырылбазын деп, наштап айтканыбіс ол. Аный кінде: уур өлүмтік теген килінчектеріней чеберленіп жүрзін деп айтканыбіс. База: уур килінчектерін таштаган кіжі поін жакшызын-бай, ару, чындык, пиянзак, јобош, улурканбас болорына I. Христостой үренішсін деп, үчүнчі айтканыбіс ол. Кудайдай болуш сурап, улам-заін сананып Кудайга бажырып жүрзін деп, дөртінчі үредіп айтканы ол еде. Аны сагышка салынып унутпай жүрерге ончобиска Кудай болушсын. Аминь.

Поучение о хождении въ церковь.

Крестүлердін кажылары церквее байрам заін келіп жүрбейт-тен; кажылары десе жылдың туркунына-ла бір-бе, екі-бе каттап келет. Алар ненің учун келбей-јат десе? Церквее кірген кіжі-нің сүнезіне кандый туза болорын білбей јаткан учун келбей-јат. Крестүлердін байрам-заін церквее кірер керегін емді слерге айдаін. Угуп туругар.

Кудай крестүлерді байрам күнде ненің учун церквее жууду-жуп бажырзын деп салган десе? Церкве Кудайдың јаандаін јадып јаткан өргөзі еде, крестүлерді теңерее кідірер ежік ол еде. Кудай церквені теңередегі өргөө едініп, теңеренің шіре-езінде оттурган-дый церквенің шіреезінде оттуруп, Поиный Агару Енезі-біле, ончо Ангелдары-была, теңерее кечірілген агару кіжілері біле мунда жүрүп-јат. Мунда, објдня тужунда I. Христос Поиный Агару Еді Каны-была шіреезінде болуп туруп јат. Кіжі поинай таап муніп айдып турган емес, Кудай

билдірткен учурын айтканы ол еде. Кудайдың билдірткені десе ончозы чын.

Крестүлер церквенің ічінде көскө көрүнүп турганды-ла көрүн-жат, көскө көрүнбей жүрген Ангелдарды, Агаруларды тегін кижі көрүп болбос, мундыйларды Кудай ак сагышту жарамык кижилерге билдіртіп көргүзеттен. Агару кижилер десе Кудайдың көргүскеен крестүлерге айдып берип жат. Алардың кажызы мундый деп көргөнүн куучындап айткан.

Биринде бір жаан городто байрам күнде, Кудайдың өргөбзінде обдвня болуп турган тужунда көп калык турган. Ол калыктын ортозында Кудайга жарамыкту екі кижі турган болгон: бирүүзі Андрей, бирүүзі анын үренчигі Епифаний. Алар екү жүстерин төмөн едип, жерге жетре бажырып, ончолордой артык Кудайга мөргүп тургандар. Айдарда Андрей анида мөргүп турала, көзүн өрө пагып көрүп ійзе: церквенің жабуу жок болуп, Кудайдың Енезі Агару Кыс Марія пророктор апостолдор-была, черү ангелдар-была теңеренің койыны жаар желге туруп, ачулу кижилер учун понын Уулы I. Христос Кудайга мөргүп, кижилердін үстүне амофор теген киімі-биле пүркей тудуп турганын көрдү. Агару Андрей, аны көрөлө, понын үренчигі Епифанийга айтты: көрүп туруй-ба: бистін Ене Кааныбысты анын-была кожо Кудайга бажырып тургандарды? теді. Епифаний айтты: агару адай! көрүп турум, сүрееттин турум, теді. Айдарда алар екү озогызынай артык Кудайга мөрүп турдылар.

Же, Кудайга жарамыкту кижилердін кажылары десе, Кудайдың өргөбзінде мөргүп турганда, церквенің кірер ежігинің жанында турган Кудайдың Елчизи Агару Ангелды пойлорынын көзи-биле көргөндөр. Ол Ангел, понын колында пічик тудунуп, ар кижинің церквее киргенін, анда канип мөргүп турганын, свѣчи тургусканын, ойтто качан жанып парганын, церкведе ончо не болгонды понын пічигине чийип турганын көргөндөр.

Бір күн Сергий теген агару абыс перкведе обѣдня служить едіп турганда, андагы турган монахтар мундый көрмөк көрдилер: Кудайдын агару ширеезини оң жанында Кудайдын агару Елчизи Ангел туру. Агару Сергий алтарьдын ічинеі церквениі ортозына чыгып туруп койгондо, ол Ангел кожо киіинеі чыгып барып, туруп койот. Анын жүзі жаранып жаркынданып, кийімі пызылдап турган. Айдарда Кудайдын ширеезини үстүнде жаткан агару көдүргі I. Христостын Агару Еді Каны болор өйи жеткенде, ол агару көдүргее теңередеі от түшкенин көргөндөр. Обѣдня түгөнгөн киінде, монахтар паа Сергий абыска пойларынын церкведе не көргөнін айдып беренде, ол аларга айткан: мен обѣдня служить ектен-заин андыйды көрүп жүрүм, теген. Анын киінде Сергий, түрүүмде кижее мактадып жүрбөин деп, Кудайдын мундый көргүскенин көрдим деп ічинде-дее мактанбай, пайагыны көргөн кижилерди, мен өлгінче көргөнігерди кижее айтпагар, теди.

Муна церквениі ічинде көскө көрүнбес кандый сүреен болуп турганды уктыгар. Церквениі ежігі теңерее кірер ежік, церкведе турганы теңереде турганы ол.

Церквее кіреле, церквениі төріндегі агару сүрлерди көзін-біле көрүп, көскө көрүнбей церквениі ічинде турган Кудайдын Поин, Агару Енезин, Ангелдарын, Агаруларын езіне түжүрүп сананып тур. Церкве ічине толгон ладоннын жараш жыдын жыттап, көскө көрүнбей церкве ічине толгон ладон жыдынаы жараш жытту, Кудайдын жакшылыгын санагаыа кийдіріп полгоонып тур. Церквее кірген кижини кийіміне ладоннын жараш жыды жүгужар, церкведе сананып турган кижини сагыжына Кудайдын жакшылыгы жүгужар. Церквее кірген кижини кийіміне ладоннын жараш жыды узак айырылбай жыттанып турар; церквее кіргенни сагыжына толгон, ладоннай жараш жытту Кудайдын жакшылыгы узак чыкпай турар.

Ем андый болгондо, церкведегі шаһ согорды уксаһ, сүгүнүп крестеніп ал. Балдарыһа болуп, ол емезе уруунаһ болуп церквее барбай үйһнде јада калар болзо, обѣдня ортозында шаһ согорды уксаһ, пу кіреде церкведе бістіһ учун суреендү агару кӊдүргі кӊдүрлүп јат деп Кудайга алкыш јеттіріп крестеніп бажырып ал. Церквее барар ойі јеткенде, Кудайга туштажарга бараһн теген-дй сүгүнүп бар. Церквее кірері-біле церквеніһ Еезі болгон Каан Кудайга үч каттап саванып крестеніп бажыр. Церквеніһ ічінде турган тужунда теһереде туруп јадым деп савап јур. Аминь.

Поученіе о провозденіи праздниковъ.

Байрам күнді канида ертіргені јакшы.

Кілінчек едері байрам емес, тегін дее күнде јаман; байрам күнде кілінчек едері болзо, ол анаһ-даа јаман; байрам күнді Кудай саларда, Мені кіжі мактап, алкап, сураһн тегенін сурап турзын деп салган; церквені десе, анда Кудайды мактап, алкап турзын деп пүдүрген. Кандый-даа јердеһ неме уурлап алары кілінчек болуп јат; церквеніһ немезін уурлап алары анаһ даа артык кілінчек, церкве десе Кудай јері; пйар јаман сӊсті кіжі кажы-даа јерде айтса кілінчек, церкведе туруп јаман пйар сӊс айдарыбістаһ бісті Кудай чеберлезін, неніһ учун десе, церкве Кудай јері. Ем байрам күнді ајыктап кӊрӊлі: тегін күнде ууры едерге, аракы ічерге, јаман, пйар сӊс айдарга, соғужарга кілінчек болгондо, муныһ ончозын байрам күнде кылынарга анаһ-даа артык кілінчек полбой кайдар; байрам күнді Кудайга молјогон күн.

Байрам күнде іш іштейрі кілінчек, неніһ учун десе, кіжі поһныһ іжіне санаазын салып Кудайдыһ керегіне кілебес полуп јат. Байрам күнде іш іштейттенібіс кілінчек болгондо, ол-ок

күнде аракылап, айылдаң айылга кіріп айылдап жүргенібіс килінчек полбой кайдар. Сен айдарзың: байрам күнде іш іштеірі, айылдап жүрері килінчек полгондо, айдарда нені еделі?—А Кудай, пістің жалкуубыс піске нені айтпас еде. Ак сагышту кижілер пісті: «тегін күнде Кудайга бажыр» десе, жалкуубыс каруун періп айдат: «тегін күнде Кудайга бажырага пош жок, іш-тейтен іш бар», тіір; «андый полгондо байрам күн Кудайга бажырып жүр» десе,—паа жалкуубыс база мекезін таап айдат: «байрамдагы Кудайга бажырап күні сүрекей узак болуп жат. түш узунун жаңыс-ла Кудайга бажырып ертіріп полбос», деп. Айдарда, тегін күнде бажырага пош жок теп, байрам күнде күн узун деп турар жалкуубыстың мекезін көрзөгөр!

Байрам күнді каніда ертірерін, Кудайдың агару Пічігі, база абыс адаларыбіс муніда үредіп жат: Кудайдың алкыжы-была ертен ерте туруп, жүзүңді јунуп ійеле, Кудайдың ак сүрінің алдына туруп, Кудайга бажыр: ерткен күндердегі саа јеттірген јакшызы учун Каан Кудайга алкыш јеттір; анчадала пүгүңгі байрам күн сені не-ле јеткердең, не-ле јаманнаң чебер-лезін деп мөргүп сура; сен Кудайга бажырарыңда, сенің-біле кожо кижілерің туруп кожо бажырзың, Кудайга бажырып по-жойло, агару Евангеліе кычыр, ол емезе сүнеңе туза перер кннге кычыр; сен аніп кычырып оттурарыңда, палдарың јаныңа оттуруп угуп оттурзындар; аніп сүнегерге тузалу кннгені кычырып пожойло, кычырганыгарды куучындажып оттургыңча обѣдня өйі једіп келер, айдарда сен Кудай өргөбіне шаң согоры-была саадабай бар; анаң јанып келеле, церкведе кандый Евангеліе, кандый апостол кычырганын балдарыңнаң сурап ук, балдарың саа уч бажын куучындап айдып берзелер, сен Кудайдың алкыжы-была оттуруп курсагың јі. Аш јіп по-жогон кінде ебеш тынанып алала, јаткан деревнейнің учу

бажына жетре барып кел: айса ползо ууруп жаткан кижі бар, ол емезе өскүстөр бар, аларды барып көрүп жүр; ууруларына болуш едер емін бар болзо, ем бер, ол емезе жөп айдып перип жүр, каажызына соот едип жүр; же кемге нені береін тегеніңді Кудай Поі сенің жүрегіңе салар. Анын кинде үйинде балдарыңбыла кожо оттуруп агарулардың жүрүмін кычыр, анчадала ол күнде кандый агарудың байрамын церкве байрамдап жат, сен анын жүрүмін кычыр. Агарулардың жүрүмін кычырып оттуруп, алардың керегінде куучындажар база куучын табылар-ок. Слер анийттар ползогор, кеч жеткенін пілбей калорзаар; анын кинде аш жіп пожойло, база Кудайга бажырала уйуктаір емес-пе?

Мунида кылынып жүрер ползогор, пу күнді Кудайга болуп ертірдім деп, кижее болуштым деп сагыжың жарып, жүрегің сүгүнүп жүрер; күннүн заін амырабай іштеп жүрген еді сөөгіннің амырап алганы болор. Байрамның кининдегі күннің ертевинде сенің бажың-даа уурыбас, не-ле іш паштаірга күчің-дее бар болор; пу ерткен байрамда не-ле жаан килінчектең чеберлендім деп сагыжың сүгүнүп турар; андый болгондо, үйдегі кижилеріңнің ортозында амыр болуп, недең-дее туттабас полорзыгар. Же анида кылынып жүрерің паштап бір кезек күч болор; же Кудайдың болушканы-была кижинің поина жарап, жүре-жүре аа үреніп алып, аны ончодоң артыксынып жакшы көрүп жүрерің. Аминь.

Поучение о страшномъ судѣ.

Калганчы чакта канип чын Кудай І. Христос ончо кижілердің жаргызын пүдүреттенін слерге айдаін.

Пу церкведе турган бірүүбіс-тее ол Христостың жаргызынаы пожоп калбас. Мунын учун пойугардың тыныгарга туза

болзын деп, ол сүреендү жаргынын учурын жакшы; полгоонып угуу турыгар.

Ончо жердегі кижилердін, ар тынар тындудый, не-ле пүткеннї калганчы чагы једер тушта, Кудайдын салганы-была, толку кирген талай-дый тулкуланып, чашкын су аккан-дый казырланып от ага-берер; ол отко кайа таш кайылар, кобы жалаһа өрт кїрїп, пүткен агаш, јер үстүнде не бар ончозы күйе-берер. Агын су болуп аккан ол оттын ізүүне аккан сулар соолып, талай куруп калар. Јылдыстар теңередиң түжер; күн пөктөлө берер; ай ертіп кудулуп парар; теңере түргек чїлеп түргектелїп парар.

Пу пойумнаһ таап айткан сөс емес: агару Евангелїеде пїчїген Кудай Поїнын айткан сөзі пу.

Ол тушта, теңере күркүреген табыжынаһ сүреендү сыбыскынын үнї угулар. Сыбыскынын үнї угылары-была јер пүдердең берї өлгөндөрдїн ончозы, јаманы јакшызы уйуткаган кїжї чїлеп уйгунуп келер. Аһ тудуп өлгөні, суга түжүп, отко күйүп өлгөннїн ончозы едї-сөбгї-біле тїрїлїп турар; алардын бажынын пїр-дее чачы јоголбос.

Түрүлерї өлгөндөрі, јакшызы јаманы текші Кудайдын сүреендү жаргызында туруп каруун айдып турар: кулы бїйї, јогы байы, јамандары јакшылары, кїлїнчектүлерї актулары текші алдыртып јаргаа турар. Поо турган ончобїс анда кожо турарыбїс. Айдарда кїжилердїн ончозы, Кудай шылу едїп, јаргыбїстї пүдүрүп, бїстї кайдып ійгей іне деп, јаргызын коркуп сакып турар. Аа тура үстүртін үн угулар: түрүлердїн өлгөндөрдїн јаргы едер Шылучы-Кудай једїп јадыр, муна көрүнүп келдї! деп угулары была јердїн төөзі косколо берер; не-ле кїжї санаазы туйуктанып, мунаһ ары не болгой-їне деп коркуп тырлажып турар. Ол чакта Кудайдын Елчї Ангелдары јуулуп келїп,

коолонып сарнаір: ончоны тудуп турган мөнкү Кудай, Саваоо Каан Агару, Агару, Агару, тиір. Айдарда теңере ачылып, Каандардың Кааны чын Кудай сүреендү чагын чылап жаркынданып көрүнүп келер. Ол тушта пу жер теңере жоголып, жаңы жер теңере болор. Айдарда шірее тургузуп, үстүне Каан Кудай оттуруп, шіреезін айландра тоозына чыкпас Ангелдардың коркуп туруп жатканын көрүп, бис килінчектүлер канар качарыбіс? кайда жажынарыбіс? Чындык Шылучы, байды бай тебей, пийди пий тебей, не-ле кижиниң жаргызын жүзіне көрбей едер; бистің не-ле айтканыбіс, не-ле кылынганыбіс, не-ле сананганыбіс, не-ле жажырып еткенібіс пічилген пічіктер ачылып, ончозы билдере берер. Ол өйібіс жеткінче жажыбіска ійлап жүрзебіс кайдат! Ол тушта бір жанында сүгүнчилү, жарык жер көрөрібіс; бір жанында десе сүрекей кыйынду жер көрөрібіс. Кандый-даа кижі, ем мені кайдып ійгей-іне деп коркунуп сакып турар. Айдарда кижі кижее болужуп болбос.

Озо паштап кандый-даа кижиниң жаңдаган жаңының каруун айттырар: кандый жаң жаңдаганыңды айт, тиір. Крестү кижині айдар: муна, сенің Кудайди болоін деп шертеніп айдала, пайның жажына Кудайды санап жүргенің кайда, айт, тиір? Кудайды санабай, Аа іженбей, Аа бажырбай, сөзіне пүтпей жүргенің пу емес-пе? Агару церквенің жаңына кижі тапкан жаң кажып, тармадап, жарын күйдүрүп, чөк чөктөп, обогоо неме салып жүргенің пу емес-пе? Кудайдаң жана түжүп, көрмөскө тайдырганың пу емес-пе? тиір. Көрүмеске төкүрүп жадым деп, аның іжін таштап жадым деп, креске түшкен тужундагы шертеніп айткан сөзіне турганың кайда? Пу көрүмеске тайдырган ет жіп, көрүмеске кем кожылган, сен емес-пе? Кижі-біле кожылыжып піяр килінчек едіп жүргенің кемге жарамык, көрмөскө емес-пе? Адаңның созін укпай жүргенің, енеңди таштаганың,

абыстын сөзін тообой жүргенін көрмөстін ижі ол емес-пе? Кіжее кара санаганын, актуды каралап, каралуды актап шерт ічкенін көрмөстін ижі пу емес-пе? Иш іштебей жалкууруп жүргенін, аракылап жүргенін, ууры едип жүргенін, кіжее өчөжіп жүргенін кемге жарамык, көрмөскө емес-пе? деп, ончозын каруун айттылар. Кілінчектү кижі каруун айдыналбай, унчукпай турар.

Кижі жайыс-ла поинын еткен кілінчектерінін каруун айттырар емес: анын кілінчеке паштаган кижилердін, бажын піліп турган кижилерінін каруун, азраган балдарынын каруун, күчү карындаштарынын каруун, ерлү кадыттудын каруун айттырар. Кандый каруун сурап айттырар, дезе? Ене аданы: балдарыгарды жакшаа паштап, Кудайдын салымына, Кудайга бажыларына үредіп турганыгар кайда? тиір. Ерлү кадыттуды: пои поигарга иженчилү нак болуп турганыгар кайда? тиір. Үй кижіні: сен кижінін ері-біле кілінчеке кіріп, ерїнїн сагыжын суудуп, аны пашка кижі-біле кілінчеке кїйдїргенїн пу емес-пе? Ер кижіні: сен алган кижїндї таштап, аны пашка кижі-біле кілінчеке кїйдїргенїн пу емес-пе? тиір. Албатынын бажын піліп жүрген жаанды: жон улустын жаргызын чынынча пүдүргенін кайда? тиір. Пу өскүс емегендї комыдатканын, жаргызын етпей, аны йлатканын пу емес-пе? Сїйладып алган акчаларын пу емес-пе? Актаң ака кижіні чубуктатканын пу емес-пе? тиір.

Анын кїнде не болорды угыгар. Күдүчї койды ечкїдең пөлгөн-дїй, Кудай кижилердїн бїрзїн бїрзїнең айырып йер. Кижилердїн пїяндуун, жокту, уруу кїжее болужуп жүргенін, кїжее жаманын жеттїрбей жүргенін, улам-заїн Кудайга мөргүп жүргенін, поинын жажына Кудайды санап, Кудайга жарамык иш кылынып жүргенін Кудай оң жанына тургузар. Же, кижі-біле кожылыжын пїяр кїлінчек едїп жүргенін, кижіні андый кїлінчеке үреткендї, уурчыларды, шокчыларды, аракызактарды,

Кудайга мөргүірге жалкууруп жүргендерді; көрмөскө тайдырып, аа жарамыкту иш едип жүргендерді-Шылучы-Кудай сол жанына тургузар. Айдарда, Каан Кудай ош жанында турган кижилерге айдар: келігер, Адамный алкагандары; не пүткен пүдердей бері слерге пелендеген енчі каандыкты алыгар, тіір. Аный кінде Каан Кудай солында тургандарга айдар: Меней кедө барыгар, каргалгандар! көрүмеске, аный елчілеріне пелендеген мөйкү отко, тіір. Айдарда, кілінчектүлер мөйкү кыйынга түжер, актулар дөзе мөйкү жүрүмге барар. Ол чакта адалар, еселер пойлорыный балдарыный айрып, наажилардың бірзі бірзіней айрып, ер кижилер пойлорыный алган кижилеріней айрып каларлар. Кудай каргап айдып, каргышка калган кілінчектүлер, жаргызы пүткен жеріней качырылып чыгала, казыр көрмөстөргө соктырып туруп, тіштерін кыжырадынганча, актулар жаар кайа пагып, алардың коотту, жыргалду, жарык жері жаары көргөнчө, жайнай ійлай, кыйынду жерге барар. Жүзүн түрлү кыйынду жерге једіп клаадала, ем аргабыс үзүлүп, іженерібіс јок болды деп, біске туружуп балужары јок деп, ачуун ійлай сыктай айдар: ачу крон! күндү жерге жүрген јажыбісті темейге ертіріп, сүнезібіске карузыбай жүрүп, мекее калганыбісті кайдалы, тіір. Анда Кудай агару чіімініей, абыстарынай бісті кычырганда, болбой турганыбіс; емді біс Аны кычырып јатканытка біске Ол болбойт; күндү јерде не тапканыбіс ем біске не тузазын јеттірер? тууган адам кайда? еміскен енем кайда? тіір; карындаштарым, наажыларым кайда? мал јөбжөм кайда? адым чабым кайда? тойлоп аракылап жүргенім кайда? кажызыный-даа болужары јок; ончозы бісті таштады; Кудай кілебейт, Агарулар карузыбайт; кілінчегібіс айдынар өйібіс ертіп, ем ійлап-таа жүрзебіс кайдар! тійле, кый салып айдарлар: Е Агарулар, бісті аргалагар! тіір. Е күндүлү, түрү едеечи

Крес, бісті аргалагын! Е пуурсак, Кудайдын Енезі, Агару Кыс Марія, бісті аргалагын! десе-дее, карузыры жок болор; пулар килезе-дее, туружуп болужуп болбос. Анида жүрегі үзүлгенче жайнай ийлай праадын жадала, аргабис жок болгоны ол деп, чөкөнгөн бойлоры једіндірін, кыйынду јерге тужер; анда аларды јіір курт өлбес, күйер от өчнес.

Је, Кудайдын алкыжына кірген ак јайду ак сагышту актулар Кудайдын Ангелдарына паштадын, Кудайдын каандыгына кірер; јер теңере пүдердеј пері Кудайдын агаруларга пелендеген енчизін алып, чактын чака сүгүнүп јырган жүрер. Актулардын мөйкү сүгүнүп јырган жүрер јерін ненін учун Кудайдын каандыгы айдаттан десе? Кудайдын каандыгы тегені Кудайдын журты тегені. Ол Кудайдын каандыгында јайыс-ла агарулар јадар; бір-дее килінчектү кижі анда јурттабас. Ол каандыгына кірер агарулардын бажын Кудай Поі піліп, чактын чака пашкарып турар. Агарулардын ар кажызы шірее паскан каан-дый болуп, недеј-дее мудабай, табыланып сүгүнүп јырган жүрер. Кудайдын каандыгында качан-даа түн кірбес, јарык болор; ол јарыгына пу күннүй јарыгы рак јетпес; ол јерге күн тийип јарыдар емес, Кудай Поі аларга күн болуп јарыдар; анда жүрген кижині ар кажызы пу јерде күн јарыган-дый јаркынданып турар; айдарда кижі заін күн болуп јарып турганда, тоозына чыкпас кижилердін анида јаркынданып турганын неге түйдеп айткыдый? Күүні једішкен јаштар сүгүнүп жүргендй агарулар Ангелдар наајылажып сүгүнүп жүрер. Енем деп еркелеп жүрген бала-дый андагы кижі Кудайм деп сүгүнүп жүрер. Андагы жүрген кижі аштај аштабас, судай суузабас, санаркап уду тынбас, ачуга тужүп ийлабас, палу тийип онтобос. Кудайдын каандыгындагы Агарулардын јадар өргөллөрі көп деп І. Христос Поі айткан; аларынын јаражын неге түйдеп айткы-

дый? Андый жарашты кижі көзі качан-даа көрбөгөн, андый кеен јер кижі санаазына каган даа кирбеген. Ангелдардый, Агарулардый Кудайды мактап алкап коолонып сарнап жүрер үндериниң жаражын неге түйдеп айткыдый? Андый жараш үндүдү пу күндү јердегі кижі качан даа укпаган. Ол Кудайдын жарыгында он јүс жыл болуп жүргени бир күн болдым тиір. Кудай Поин санап жүргендерге, качан-даа кижі көзі көрбөгөнді, кулагы укпаганды, санаазына-даа кирбегенді пелеттен салганы муна пу.

Кижі андый сүреендү кыйынга түшпей, Кудайдын јыргалду коотту, жарык јеріне кіреин деп, канида кылынып жүрзе, јакшы болгой ине? Кілінчектү кижі Кудайдын алдында жүрбес тегенді слер піліп јассаар. Пу турган кажыбіс-таа кілінчегім јок ару мін деп айдын болбос. Андый болгондо, кажыбіс таа Кудайдын каандыгына кірерге јарагыдый емес. Кілінчектү поібіс, таамаа түжүп, авдагы кыйынныи ачууна канип, чыдайлы? Кайнаткан судын ізүүне чыдалбас поібіс, ту таш кайылгыдый таамынын ізүүне канип чыдайлы? Ем кайдалы: аргабысті кайдаи табалы: Е Кудай! кілінчектерібіс шылазай, кемібіс туруп чыдаир? Андый болзо, кілінчектерібіс арулаирыи бар. Севиң алдында кілінчектү поібістіи учун туружары бар еде: бістіи учун актаи ака кыйнаттырын капын төккөн Севиң јайыс туулган Уулын I. Христос Аргалаачыбіс. Јайыс-ла бістіи кілінчектерібістіи учун Ол өлгөн емес: ончо елдиң кілінчектері учун. Андый болгондо, карындаштар! кілінчектерібіс айдынзабіс, Ол пүдүмчилү, Агару Пои, кілінчектерібісті таштаир, ар јазыгыбісті арулаир.

Јунуыгар, ару болорыгар, сагыжыгардын јаманын таштагар деп Кудай айткан еде. Ем јунунар бйібіс једіп клаат; небіле јунунарыбіс дезе? кілінчегібіс кемзініп, көзібістіи јажыбыла јунуналы. Ем сананбасты санандыгар, кемзінбесті кем-

зівдірер орозо күндер једіп клаат. Оо сүтүнүп уткуп чыгалы. Е Кудай салган ару орозо! кілінчектүдін кілінчегін арулайттан едей, жарабасты Кудайга јарадаттан едей. Біс кілінчектүлерді арулајрга капшагайын кел деп айдалы. Аминь.

Поученіе готовящимся къ св Причащенію.

Кудайдын Агару Еді Канын алынарга турган кижілерге үредіп айдар сөстөр.

Е карындаштар! слер емді Каан Кудай-была пір полорго, Анын Агару Еді Канын алынарга пеленденіп турган улустарзыгар; андый полгондо пеленденіп турганыбіс Аа жарамык полгыдый ползын теп, мунај көрө пеленденігер: кижі пойунуј аиллина улу, солун, раак јердеј келген айылчыны кідіреін тегенде, озолоп пойунуј айлын ічі тыжы была кееркедіп јазап салала, анын кіінде аилчины кычыратан емес пе? Је емді піс аилыбыска кідірерге улу, сүреендү аилчины сактап турубіс. Ол аилчи пу јердін аилчизы емес, Ол аилчины піс пу көзүбіс-піле көрүп полбоссыбіс; Ол аилчи, кем полоттон? тезе, Каандардын Кааны, тејереніј јердін, не парынын ончозынын Кааны, ончозын пір тудуп турган Каан Кудай деп полор, сактап турган аилчибіс пу. Је емді пу Аилчаа пеленденген аилибісті ылаптап, ајыктап көрөлі: Аа јарабай калбазын; пелендеген аилыбіс Аа јарабай калза, піске көркуш полор. Ол пісті јаргаа періп іер. Кееркедіп јазаган аилибіс Аа јарап парза, Ол піске мөйкү кайрал перер: чактын чака пісті Пойунај аврыбас. Емді слер кандый аилчины сактап турганыгарды, Ол аилчи кем полотон деп, пілдігер. Ем Ол аилчаа кандий аил пелендейтенін пілерге керек: пістің поібістің кіріп турган аилыбыска Ол кірбес, пу јердегі күндүлү аилчылар кіретен үйге Ол кірбес; ненің учун пу јердін аилчылары кіретен үйге Ол кірбес тезе?

Ол теңередей келетен аилчи, пу жердін аилчыларынай жүс артык күндүлү аилчы; кандый аилчи ползо, андй аил, сий, күндү керек емес-пе? Же пістй сактап турган Аилчибиска туранын ічине жайатан паалу кебістер керек жок, Аны сийлаирга паалу сий керек жок, Аа жаңысла ічін ак едип, кажайта сибірин салган үй керек; Ол үй кандй үй тезе? пістй тыныбыстын үй деп полор? тыныбістй үйі Кайда деп полотон? тезе, — ічібісте, жүрегібісте. Тыныбыстын үйүн канйи кееркедеттен тезе? Чын жүрегіней йлап, жажуурын, Каан Кудайга пүдүп, іжевин килнчек айдынары, айдынган килнчегін паза катап етпеске сөзүн переле, Ол айдынганыбыла таштап ййері, тынынын үйін кееркедип жазаганы ол. Пойунын жаш чагынай ала аракы ічерге, чайдам жүреге, кіжее өчөжөргө, козор ойноирга, анайдаа пашка тугазы жок немелерге үренін калала, Каан Кудайдын учун анызын таштап салза, тынынын үйін ару еткені ол. Ар кижіні пойн-чылап күрүп, жокту ^{Эмде?} жойу, өскүс жабыстын ачууна калып, Пойунын жажына аларга килеп жүрзе, тынынын үйін кееркедип жазаганы ол. Пойун поі пазынып, жакшы іштерібиле мактанбай, жакшы едип турганымды кижілер көрзүн деп санабай, Пойунын жажына жакшы жүрзе, жыл-заин, ай-заин, недълезаин улу аилчыны сактап пеленденіп жүрзе, тынынын үйін ару тудуп турганы ол. Пойунын жажына тынынын үйін арулап жүреле, пір-дее катап килнчек едип ййзе, тынынын үйүн чөптөгөні ол. Аны паза катап арулаин тезе, Каан Кудайдын алдына келип, абыска пар жүрегіней, пірүзін-дее жажырбай, айдын пер; анын кийнде аны паза катап етпезей аруланарзын, паза катап едип ййзей, там ары килнчкеке тужерзй. Же емді сактап турган улу аилчыны поигарга алынарга пелен полуп пеленденігер. Пар жүрегіншей чынын-была килнчегінді жажууруп айдынала, пу килнчектерді паза етпессім деп, сөзүйпереле, жарабас поимды

Каан Кудай жарадар деп, Авын бияына иженіп, Каан Кудайдын Агару Еді Кавын урган айака полгоогып келеле, Исус Христостын жерде жүрерде айтканын езеніп ал; Ол айткан: «Едімді жігені, Кавымды ічкені мөйкү жүрүмге кіріп, өлбөс полор» теген. Же, пу сөстөр пу жердегі мөйкү өлбозін айткан емес; же чын жердегі Каан Кудайдын Пөй была кожо жүрер жүрүмді айтканы. Кіжі жарабас поі Каан Кудайды тынынын уине кідірзе, ол кіжее анай кандій туза полор? Мунуи керегінде агару Апостол айткан емес піде? «кіжі жарабас поі Каан Кудайдын ажынай жізе, Анын айагынай ічсе, поіна от жаргы ічп, жіп туру», теп, «анын ары көп кіжі ұйадап жат, өлүптее жаткандары ас емес», теген. Андый полгондо, айлын пелендебей салала, аилчїны кычырарга жарабас емес-пе? Анип ок кїлїнчегїндї кемзїнїп, чынын-была пар жүрегїнїнї айдынбай салала, Каан Кудайдын жажытту ажына канїп жууктаїн деп турун? Кїжїнїн едї өлзө, сўнезїнї өлбөс, тўрў полор; же чын жүрегїнїн кїлїнчегїн кемзїнїп айдынбаза, ол чакта сўнезїнїн өлтїргенї ол. Кїлїнчегїн айдынбай пу жерде узак жашту да полуп жүрзе, анын тўрў жүргенїнїн не туза? Качадаа ползо сўнезїнї мөйкү тамыдагы кыйыннай кыишпас. Мунай көрө пеленденїгер, улу аилчаа тыныгардын ұйўн кїлїнчек чөбўн арулагар. Не бїле арулайтанын уканыгар.

Бестда въ день памяти первоначальника Алтайской миссии Архимандрита Манарія *).

Албатызына карузыган Ада Каан Кудайга алкыжыбіс болзын!
Качаннай бері бїяндуду Кудай калыгына пуурсады; Анын бїяны десе мөйкү. Ак жаїду крестўлер! сўгўнўгер, кубуксып

*) Составлена миссіонеромъ М. Чевалковымъ и произнесена 19 января 1886 г. въ Узалинцевой церкви, при многочисленномъ собранїи новокрещенныхъ инородцевъ и ихъ крещенныхъ зайсцовъ и служевїи всѣхъ Алтайскихъ миссіонеромъ.

Кудайды мактагар! аайлап полбос караңуй оттоң аргалап алган Аргалаачы Кудай Иисус Христосты мактагар! Чын жарыкты көргүскөн, жүрегігерді жарыткан чын Кудай Иисус Христосты мактагар! Слердін сүнегер карачкы пийар полгон, емді Кудайдын жарыгы тийип ару полды; слер Кудайга јексінчїлу јарабас полгоныгар, емді Кудайга сүүмдү ерке полдыгар; слер көрмөскө пастырып жүрген полгоныгар, емді Кудай ыжыгында омок полдыгар. Слер көрмөс колунда јайнап жүрер полгоныгар, емді Кудай колунда кубуксуң жүрерігер. Слерді көрмөс сүреендү кыйыңга саларга пелендеп турган полгон, емді слерге Кудай түгөнбөс јыргал пелендеп туру. Слерді көрмөс өлбөрігерге јетіре мекелеп, өчме једерім деп сакып жүрген, емді Каан Кудай Иисус Христос теңередегі јыргалду каандыгымды передім теп туру. Слерді көрмөс меке-біле таамаа түжүрерге турган, емді улу бйайду Кудай таама ежігінең пуруп алды. Слерді көрмөс өчп калар јол была паштап жүрген полгон, емді улу пуурсак Кудай Иисус Христос теңередегі каандык јолына паштап туру. Слерге мунаң озо көрмөс коштонып, сүнегерді сүреендү кыйыңга түжүрерге айрылбай жүрген, емді Кудайдын агару Ангелы коштонып, кайкылу, јыргалду Кудай каандыгына алчыгарга айрылбай жүрү. Слерді мунаң озо көрмөс канйда мекелең тегенде, авйда мекелейтен полгон; емді көрмөс түрү едеечі крестің јозорың көрүп јалтанып туру. Слер манаң озо көрмөстің кулы полгоныгар, емді Кудайдын сүүген палдары полдыгар. Ада палдарына карузыгандый, Ол слерге карузың туру; ене палдарың сүүгендй, Ол слерді сүүп туру. Ак јайду крестүлер! Аргалаачы Каан Кудай Иисус Христосты мактап алкап жүрүгер. Ол кїжілерді теңерее алчыгаң деп, теңередең түшкен. Ол Кудай Боі, кїжілерге салым салып перең деп, јерде кїжі полуп жүрген. Ол креске кере тартырып, Поі кыйнатырган, кїжілерді

үзүлбес кыйынай пожодып аларга. Ол Боивый канын төккөн: кижилерди агару едерге; Ол Өлүк полуп, үч күн межикте жаткан, кижилерди көрмөстөн өлүмнөй пожодып аларга. Ол тиріліп турган, кижилерди чып жерде түрү ползын деп. — Ол төртөнүнчи күнүнде теңерее чыккан, кижилерди жолым-была теңерее чыксын деп. — Ол теңереедеги ширеезінде оттурды, кижилерди теңерееде ширеелү ползын деп. — Ол теңерееде үзүлбес жыргалду полуп туру, кижилерди жыргалыма кірішсін деп. Ак жаңду крестүлер! Аргалаачы Каан Кудай I. Христосты алкагар: Ол слерди сүреендү түбектей аргалап, кычырып алган; слер Аный сөзін угуп, Аныйы полуп турарыгар пу. Ак жаңду крестүлер! слерди чып Кудайды пілерге кем үретті теп туругар? Кудайдын жолына кем кідірди деп туругар? Алтай жеріндегі кара жаңдуларга Кудайдын жаңын кем айдып перди деп туругар? Ак жаңду крестүлер! Ол кижини учун Кудайды алкап, аный учун Кудайга мөргүгер: аный ады Макарий, аный жамызы архимандрить. Ол архимандрить адабіс, пу жерге келип, кара жаңдуларды чып жаңа паштап салып паргалы нежон жыл артык полды. Ол адай архимандрить пу Алтайдагы кара жаңдулардын сүнезини ачууна калып, аздай алга ийламзыран жүрген. Кажы бірде деревнедей деревнее жаңу жүрген, жаңдын ізүүне күйүп, кыштын соогына тойып жүрген, анип жүрген тужунда, ол орныгып жадар жер тапай, уйазынай астыкан куш опкош, аздай алга кунугуп жүрген; аны кара жаңдулар жаман көрүп, пашказынып жүреттен полгон; кижилер аны кайкап ермектежеттен полгон: пу кандый неме пу жерге келип жүре берди? кижее туштаганда, саңыс жапшыпган чылап айрылбай турат теп, аный жолына турарга коркушту теп, кижилер үзері поин тыйдыжып ермектежеттен полгон: көр, аный мекезіне кіре бердігер: ол кандый даа кижидей пашка кижі жүрү, аа удур туштабай жүрүгер теп

сайактап айдыап жүргендер. Пуурсак Каан Кудай I. Христос, адабіс архимандрит Макарийдй мөргүүн угуп, качаннай бері жарык тийбеген јерге күн тийгендй полуп, Алтай јеріндегі кара јайдуларга Каан Кудай I. Христостың жарыгы јалыды. Айдарда, Улулудагы кара јайду кижілердй јүректеріндегі көстөрі жарып, адай Макарийді јакшы көрүп, аа нак полгондор. Ол тужунда улудагы пір кижіде жүрген Элезек теп алтай кижее Кудайдың жарыгы тийіп, адай Макарийдың колунай, Аданың, Уулдың, Агару Тынның адына креске тушкен. Аның адын Иоаннъ деп адаган. База Улулуда јаткан пір кижінің *) емегені јазылбас уурулу јаткан; аны јазып аларга пір јыл ерткінче, көп мал тайдырып камдаткандар. Је ол там ары уурзынып јаткан. Айдарда, ол кижі адай Макарийга парып, пажырып айткан: көрмөстөргө көп малым тайдырдым, камнай чөкөдім, емегенім јазыларынай ары уурлалып јат; креске түшсе-ле кандый полгоі-не? деп, слерге келдім, теген. Айдарда, адай Макарий ол кижінің канча бар палдары была, ууруп јаткан емегенін, Аданың, Уулдың, Агару Тынның адына крестеген. Айдарда, улу бйянду Каан Кудай I. Христос, кара јайдуларды пілзін деп, паа јазылбай јаткан ол кижінің емегенін крестеірібіле, јазылып парган. Алардың кйінінде саадабай көп кижі креске түшкендер. Ак јайду крестүлер! Адай архимандрит Макарийді еске түжүрүп, Кудайга мөргүгер. Аның шылтагында дезе пу јердегілерге Кудайдың жарыгы жарыды. Мунай озо пу Алтайда, өзөк заін кара јайдулар көп полгон, емді өзөк заін ак јайдулар көп полды. Мунай озо кижее Кудайды каршыктырып, көрмөскө мал тайып турган камдар көп полгон, емді кижілерге Кудайды пуурсадып Кудайга мөргү едіп турган катчылу абыстар

*) Разумается жена умершего покровщенного инодца Александра Ф. Чевакина, до крещения Егорь-Димич.

көп полды. Мунаһ озо пу Алтайда, көрмөстү адап еткен ширеелү таскак көп полгон, емді Кудайды, агаруларды адап тургускан ширеелү церкве көп полды; мунаһ озо көрмөскө тайган пийар етті жірге көп кижі жуулаттан полгон, емді Кудайдың агару айагынаһ ічерге Кудай өргөөзіне көп кижі жуулуп турат; мунаһ озо кара жаңдудың палдары камга өктөніжіп, камдап жүреттен полгон, емді ак жаңдудың палдары Кудайды мактап сарнаң жүрүлөр; мунаһ озо ууру кижі поһның сүнезін жаман едип, көрмөстү кам камдайтан полгон; емді ууру кижі сүнезін арулардага Кудай салған абысты кычыртып алып, киличегінеһ арулачып жат. Мунаһ озо өлгөн кижіні, малдың сөбгін жуугандың, жууп салаттан полгон, емді ак жаңдулар церквее акелип, аның сүнезі ару ползын деп, Кудайга мөргү еделе, жууп жадылар. Мунаһ озо өлгөннің сүнезіні кандың жерде жүрү-не деп билбес полгондор; емді ак жаңдулар кечірілген сүнезінге Кудай, улу тынбас, ачуурканбас жарык перзін деп мөргүп жадылар. Ак жаңду крестүлөр, угугар! мундың жакшылыка, мундың Кудайдың кежігіне кем пісті паштады? өчүп калар жолдоң пісті кем ойтолодып, каандык жолына кидірді?— Адай Архимандритъ Макарий. Ол пісті мындың жакшылыка паштап салып, чын жерге кечірілген; ол анда пістің учун Кудайга мөргүп туру. Ак жаңдулар! піс-тее аның жакшаа паштыганы учун Кудайга мөргүлдер. Аның адын адап, күнүң заін Кудайга мөргүп жүрелдер. Церквее келген заін еске түжүрүп, Кудайга мөргүп жүрелдер! Аның сүнезін Кудай жүзүнің жарыгы тийген жерге жүргүссін теп, жокту, ууру жаткан кижилерге пийан едип періп жүрелдер. Аминь.

О томъ, какъ должно стоять въ церкви.

Е Кудай, уузымды ачылткын, уузым магыңды айдар. База айткан: Кудайдың өргөөзіне баралы тегенге сүгүндім, теген.

Е карындаштар! Кудайдың өргөөзіне келерде, жолдо сананып, коркунуп келігер: ол дезе тегін тура, тегін үй емес; же, мактуду,

теңердегі Каанның өргөзү; аа кірерде, коркуна, тырлажа кірігер; ненің учун тезе: Кудайдың Елчизі, аа кіргендерді, чыкандарды көрүп, пічип алып жат.

Церквее киреле, кайда тураттан жериңе туруп койып, сагыжың-была өрө теңерде полуп, Аргалаачы Кудайдың сүрүниң алдына улу тынып, йламзырап, жерге жыгыла бажырып, муңип айт: Е Кудай! мен килінчектүге биянду полгын деп; авида муңдый каланчы мытардың мөргүүн айдын мөргүйле, бір-дее пашка сагыш сананбай, кычырып турган, сарнап турган Кудайдың сөстөрүн полгоонып угуп тур.

Еңирги мөргү едер тушта, ол емезе ертенги мөргүір тужунда, діакон-была абыстың бірүзи: «Каан Кудайга мөргүілдер», деп айтканың угала, церкведе тургандарды уйгузуп, бір сагыш-была Кудайга мөргүдип жатканы ол туру деп бил; муның учун сен өскөлдөрдөй жада калышпай, діаконның, ол емезе абыстың айдын турган ектеніні полгонып угуп, ноң ичінде «е Каан, кайрлагын» деп, ол емезе «е Каан бергін деп» айдынып тур. Пу ектеніеде тезе, ар крестүлердің неле керегин, Кудайга канида айдын мөргүйтенін, кажы бір сагыжыңа даа кирбеген молитваның ончозын салган.

«Келіңер, Христос Кудайбиска жыгыла бажкойолдор» деп, ол емезе: Агару Кудай деп, ол емезе: Алилуйа, е Кудай, Саа алкыш жессин деп кычырганда, ол емезе сарынчылар сарваганда, сен ол сөстөрді сагыжыңа тудуруп, үч катап крестеніп бажыр.

Абыс «бажыгарды Каан Кудайга еңилтигер» тегенде, сен бар жүрегің биле бажыңды еңилтип, пу жердегі жүрүмийниң учун, сүнейниң аргазы учун Кудайдың биянын сура; ненің учун тезе, ол тужунда абыс артардың ичінде бажын еңилетип, пу баштарын еңилтип турган кижилерге Агару Тыныңның ке-

жігін түжүр деп, аларды алкап, килінчектерін ташта деп, Кудайга туюка мөргүп жат.

Анчадала обѣдня служить едер тужунда полгоонып тур; неній учун тезе, обѣдня Исус Христос Аргалаачыбістіи канида теңереди жерге келип, кижі едін алынып, кижі болуп жүргенин, канида кылынарга үредіп жүргенин, кыйнадып, өлүп, межіке салылып, үчүнчі күнүнде тіріліп туруп, теңерее чыканын, неле жер үстүнде жүрүп еткенін учурлап жат. Абыс улу үнденіп: е Ада, Уул, Агару Тын деп, айтканда, Сен, кижі едін алынып, жерде жүрген Христос Кудайга бажырып, Сеніи поінча Үчүлдүк Кудайбістіи пілдік деп Аа алкыш жеттір.

Е тыным, Каанды алка деп сарынчылар сарнаганда, сен-дее ічінде Кудайды сарнап, алкап, макта.

Е Кудайдың жаңыс туулган Уулы, Сөзі, өлбөс мөйку, бісті аргалаір учун деп сарнаганда, сөн сүгүнүп, бар жүрегіи-биле Христос Кудайга алкыш жеттіріп, бажыр; неніи учун тезе, пу сарында Исус Христостыи кижілерді аргалаірга теңереди жерге түжүп, агару Кыс Маріядаи кижі еттү болуп чыканы жарлалып жат.

Агару Евангелиеде Исус Христостыи айткан кандый кижі кежіктү полоттонын кычырып, ол емесе сарнап турган тужунда, алтардың ежігі ачылып жат. Айдарда, сен жерге жыгыла бажырып, Каан Кудайдаи сура: мен-дее кежіктү полуп, теңереніи каандыгына кіріжеи, деп.

Абыс, ол емесе діакон, агару Евангелиены тудунганча, алтардаи чыгып клаатканда, сен Аргалаачы Кудайдың Поин көрүп тургандый болуп, бар жүрегіинеи жайнап бажыр; пу Евангелие тезе Исусъ Христостыи жерге түжүп, кижілерді үредерге клатканын учурлап жат. Күндүлү, агару Евангелияның алдынаи озолой алып клааткан свѣчи крестеeci Иоанды учур-

лап јат. Је карындаштар! агару Озочы, Крестечи Жоани Исус Христостый алдынаи озолоп келип, кижилерди үредип, килинчектерин кемзидирип, жарыткап-дый, пис-тее церквее келерде, колубистий күчү-биле тапканыбистай алып келип, агару сүрлерди алдына свѣчи куйдүрзебис, Кудайды прурсадын, Аный биянын алып чыгарыбис.

Агару Апостолдыи нени пүдүрген, неге үредкеп пицигин кычырардай озо «агару Кудай, агару күч, агару өлбөс, бисти кайирлагын» деп, сарынчылар сарнаганда, сен-дее Учүлик Кудайга бар жүрегийней пу агару Апостолдыи сөстөрүн полгоонып угуп, көксиме алынгыдый полоин деп, јажуруп мөргү.

Апостолды кычырып пожогондо, алилуиа деп сарнайт; айдарда, сен-дее ичиде Апостолдыи сөзін сени угарга јаратты деп Кудайды алкап, макта.

Аный киінде Агару Евангелиены кычырардай озо абыс айдып јат: Ойгор ой! тўс туруп, агару Евангелиены кычырарын угалдар. Ончогорго амыр ползын. Полгоонолдор, деп. Пу сөстөр-биле абыс ак јайдуларды агару Евангелиеныи јарып полгоонып, Исус Христостый Поинаи угуп турган-чылап, угуп турзун деп санандырып јат. Качан-даа ползо, карындаштар, агару Евангелиеде айткан Исус Христостый сөстөрүн полгоонып, бар жүрегигер-биле, сагыжыгарга алынып угарга керек. Је, андый кижилер бар: Евангелиени кычырза ба, ол емезе, өскө тегин Кудайдыи сөстөрүн кычырза ба, полгооп укпай, кажы бир керегин сананып, ол емезе, јанында турган кижі-биле ермектежип тураттан; андый кижилерге тезе ачу, корон полор; андый кижилер Аргалаачы Кудайныи бияныныи ордына, килинчектерини ташталарыныи ордына Кудайдыи кыялын боина јеттирип јадылар. Евангелиены кычырардай озо, кычырып божогон киінде сарынчылар сарнайтан: Саа алкыш јессин, е Кудайбис, Саа

алкыш јесін деп, айдарда, пу сарын-была арғаланар каандык учурлу агару Евангелиевы угарга килінчектү, јарабас поибісті јаратты деп, Кудайга алкыш јеттіріп јадыбіс.

Херувим сарынын сарнаирдаи озо абыс, ол емезе диакон, ончолорго угуза айдып јат: Креске тужерге тургандар чыгыгар, деп. Айдарда, креске тужерге Кудайдын јайына үреніп үрген кижини чыгарып јат. Ненин учун ол тужунда јайыс ла чын јайдулар туруп, крезі јоктор чыгаттан тегејин? алар пу коркушту мөргү тужунда церкведе турарга, креске тужүп килінчегинеи аруланып јунунгалак. Је, карындаштар! креске түшкелек кижилерди учун Кудайга мөргүилдер тегенди угуп, креске түшкелектерди јайа ойгортсын деп, молитва үренерге болушсын деп, санагазын пулганбас етсін деп мөргүгер; крезі јок кижилерди Кудай Исус Христос Поина пактырзын деп, кара јайдуларга чын јайды јартын, јалтанбай айдарга абыстарга болушсын деп кичеенип мөргүгер.

Піс Херувимдарга јажытту түрсүндене деп сарнаир өйи јеткенде, сен бар јүрегинеи мөргүп, килінчегин кемзиніп, пу Давид пророктын мөргүүн айт: е Кудай, улу бианду Поюи мені кайярлагын деп, ол емезе: е Кудай, мен килінчектүге бианду полгын деп.

Абыс Кудайдын агару Еді Каны болоттон, Кудайга молјып салган агару көдүргини колына тудунганча, алтардаи чыгып клаатканда, сен бажын еилтіп, бар тынын-была айт: е Каан, каандыгына јеткејин, мені езеп алгын, деп. Ол анип абыстын чыгып клаатканы Исус Христостын кижилерди арғазы керегинде кыйнаттырарга Виөания аилдаи Јерусалимга клаатканын учурлап јат; ол тужунда сен Исус Христостын біс кижилер учун канип кыйнатканын сананып, Авын Поинын клаатканын көрүп тургандын болуп, јерге јыгыла бажыр.

Абыс, ончо ак јайду крестүлерді Каан Кудай Поиный каандыгында езеп алзын деп айдала, алтарь јаар ойто кіре бергенде, сен јабыс еңиле бажыр. Анын кинде нени сарнаганын, не деп мөргүгенін полгоонып угуп, бар жүрегиней мөргүп тур.

Јаңдап јадым јаңыс Кудайга деп сарнаганда, сен-дее поиный ичинде сарынчыларды ееже сарнап тур; сарнап божогондо, жыгыла бажырып, мунин айт: Е Кудай! мені пу јаңа тыңыдып, өлөр күнүме јетіре пек тудуп жүерге тыңыт теп мөргү.

Абыс «сагыжыбіс-была өрөгиде пололы» тегенде, сарынчылар сарнайт: Каанга болуп түрубіс деп. Айдарда, сен сагыжын-была өрө теңереде болуп, Кудайдын күнүн-заин, час-заин саа неле еткен јакшылыгы учун Аа алкыш јеттір.

Анын кинде абыс кый салып, айдып јат: Каанга алкыш јеттірелдер, деп. Айдарда, Сен јерге жыгыла тужуп, Каан Кудайга алкыш јеттіре, сарынчалар-была кожо ичинде: Адаа, Уулга, Агару Тынга, нары јаңыс пөлүпүшпес Учүліке башкойорго јарамык деп, сарынаш. Ол тужунда абыс алтардын ичиндегі агару шіреенин алдында туруп, Кудайдын тоозы јок көргүзе көргүспей, билдіре билдірбей кижелерге еткен біяны учун, Уулынын піс килінчектүлерді каны-была толуп алганы учун, Ада Кутайга алкыш јеттіріп-јат; база агару черү Ангелдар, амырабай, үн усней мактап-таа турза, біс килінчектүлердин мактаганыбісті, біянду Пои, јарадып алзын деп, туюка айдын мөргүп јат.

Абыс, Јейү сарын сарнап, кый салып, күўлеп, айдып турганды тегенде, сарынчылар сарнап айдадылар: Саваоөъ Каан агару, агару, агару деп. Айдарда сен-дее пу јейү сарынды Христос Кудайга сарнаш; пу сарынды сарнап турганда, абыс

база туюка Кудайга алкыш жеттіріп, Иисус Христостың калганчы кечкізінде үренчіктеріне Поиның агару Еді Канын бергенін еске тўжўрўп, кижілерге угуза айдып жат: алыгар, жігер: пу Мениң Едім; мунай ончогор ічігер, пу Мениң Каным деп. Айдарда, сен-дее Иисус Христостың калганчы кечкізінде үренчіктеріне Поиның агару Еді Канын бергенін езіне тўжўрўп, муниң мўргў: е Каан, Сени, килінчектўлерді аргалайрга елге келген тўрў Кудайдың Уулы деп, пўдуп турум деп, пу молитваны учуна жетіре кычыр.

Абыс: Сени Сенилердеї Саа ончоның учун жеттіріп турубіс тегенде, сен сагыжың-была өрөгиде болуп, Агару Тының кижігін тўжўрўп деп, Христос Кудайга жыгыла бажырып, пу молитваны кычыр: е Каан, үчўнчі часта Поиының Апостолдорына тўжўрген Агару Тыныңды пістей жайладып албагың; ол емезе: е Кудай, мен килінчектўді аргалап, кайрлагың деп, јерге жетіре бажырып тур. Нениң учун тезе: ол тужунда Иисус Христос Пои ак шіреениң үстўндегі молјон салган калышты, аракыны, көскө көрўнбей, абыстың колы-была Поиның чын Еді Каны едіп, алкап жат; агару Ангелдар тезе, Аның алдында коркуп, тырлажып туруп жадылар. Ол тужунда ар крестўлерге ончодоң артык полгоонып, коркунуп турарга керек.

Е Кудайды тууган өргўлјі кижіктў деп, сарынчылар сарнажып турганда, сен-дее Кудайдың Енезін мактап, ічінде айдып мўргўп тур. Ол тужунда абыс ончо агаруларды еске тўжўрўп, база озогы амырап калган ада карындаштарыбістїң учун, Кудай аларды амырадып, Поиның жарыгында јўргўссін деп мўргўп жат; анчадала ар крестўдїң, кааның, аның тўрө-гөндөріниң учун, черўўниң учун Кудайга мўргўп жат. Ончодоң артык чын јайдуларды башкарып турган агару Сүнодтың учун,

архіерейлердiн учун Кудайга мөргүп, угуза айдып жат: е Кудай! пашкарып турган агару Сунодты поюйный каандыгында езеп алгып деп айтканда, сарынчылар сарнап жадылар: ончо ончолорды, деп. Пу сарын-была бiс ончо ак жаңду крестүлердiн ер кiжiлерiн, үй кiжiлерiн Каан Кудай Поиный кандыгында езеп алзын деп, мөргүп жадыбiс.

Анын кiiнде абыс, Кудайдын мактулу адын жаңыс үн-бiле, жаңыс санага-была мактаирга, бiске жаңыс сагыш берзiн деп, үнденип айдып жат: е Кудай! Сенин макатылу адынды санагабiс бiргiжiп мактаилдар, деп. Анын кiiнде пашка пашка суралтылу ектенiаны айдып жат; айдарда, сен полгоонып угун, бар жүрегiнвей бажырып-тур.

Э теңередегi Адабiс! адын сенин алкалзын деп сарынчылар сарнашканда, сен-дее iчiнде сарнап, жерге жыгыла бажыр. Пу молитваны ар кажы крестү кiжее бiлерге керек; ненин учун тезе, Исус Христос Пои жерде жүрген тужувда мунда мөргүирге үренчiктерiн үреткен. Аны сарнап божогондо, староста, ол емезе трапезникъ церкведе тургандардай акча жуун, кiжiлердi аралап жүрүп жат. Айдарда, ар крестүлер, поиный колуный күчү-бiле таптанынай алып келип саларга керек; ненин учун тезе: пар жүрегiнвей кысканбай салган кiжiнiн акказы теңередегi Кудайдын ак шiреезиний алдына жакшы жытый жедип жат; айдара, ол акчаны церквенин керегине тудуп, ол емезе жоктуларга бiян едип бiрiлiп жат.

Абыс «полгоонолдор» тегенде, сен полгоонып, саванын тур; анын кiiнде «Агару агаруларга» берiлер тегенде, сен Христос Кудайга ейле бажырып, нени сарнаганда iчiнде айдынын тур: I. Христостой пашка бiр-дее кiжi агару емес деп, кiлiнчегийдi кемзiнiп, поиды пазывын тур.

Абыс алтардын ежігіп ачып, «Кудайдай коркуна, Аа жаңдагандар жууктагар», тегенде, церкведе тургандардын ончозы Аргалаачы Кудайгарга абыстын колунда тудунуп турган алтын аяка жыгыла бажыарга керек; невин учун тезе: пу аякта I. Христостын чып агару Еді, күндүлү Каны; чын жаңдуларды, Анай ічип, жізіп деп, кычырып жат. Ол анип абыстын аякты тудунуп чыканы Исус Христостын тірліп турала, Поинын үренчиктеріне көрүнгенин, анай ары ончо аймактарга жарлаганын учурлап жат.

Абыс Кудайдын агару Еді Канын беріп божойгеле, айдып жат: «е Кудай, кижілеринди аргалагын, Поюиннын енчинди алкагын деп, анызы тезе Кудайдын кижілерди аргалаганын, ончо жер үстүндегілерди алкаганын учурлап жат. Анын кинде абыс екінчизин агару алтын аяк тудунганча чыгып «емді, өргүлжі, чактын чака» деп айдала, ойто алтардын ічине алын кіріп, агару жертвенниктин үстүне тургузуп коип жат, — анызы тезе Исус Христостын теңерее чыканын учурлап жат. Айдарда, сен көрмөстін уунай мені аргалап, жакшылыгына най мені куру салбагын деп, теңерее чыгып прааткан Христоско жерге жыгыла бажырбайчы калба.

Алкыш жетиреле, база пүгүнівүй туркунуна килінчек жок, амырын ертирелі деп эктеніяны айткан кинде абыс айдар: «амырын чыгалдар» деп. Айдарда, ак жаңдулар каручап айдып жадылар: «тегин чыкпай, Кудайдын адында чыгалдар» деп. Анын кинде абыс церквенин ортозына туруп коип, «е Кудай! кижілеринди аргалап, алкагын деп, Саа пүдүп жаңдагандарды бияныннай куру салбай, аларды, база жер үстүндегі ак жаңдуларды, каанды, Анын ончо черүлерин амыр, езен, енчү жүргус тең, мөргүп жат. Пу молитваны абыс айдып божогондо, ак жаңдулар Кудайды алкап, Анын ады өргүлжі чака алкалзып деп, үч каттап сарнажып жадылар.

Анын кинде абыс церкведе турган ак жайдуларды жайа орныктырып, Кудайдын учуруп айдып жат. Куучун айдып божойло, алтарь жаар пурулуп, база катап мунда тургандарга Кудайдын алкыжып сурап жат. Анын кинде агару ширее жаар пашталып, Учүлік Кудайдын бир Пои I. Христосты мактап айдып жат: «Саа алкыш жессин, е Христос Кудайбис, пистий иженерибис, Саа алкыш жессин, деп. Калганчызында абыс церкведе турган кижилер жар пурулуп: е кижі сүеечи Каан Исус Христос Кудайбис! пу турган кижилерди агару Енейнин, ончо агаруларынын мөргүү учун аргалап, кайрла деп, кычырып жат. Айдарда, сарынчылар ак жайду каанды, Анын төрөгөндөрүн, база агару Синодты, архіерейлерди, ончо чын жайду крестулерди Каан Кудай корулап, көп жаш жажатсын деп сарнап жадылар. Ол тужунда абыс алтардын ежигин жаап, көжөгөнү тартып ийер; анызы тезе калганчы чакты учурлап жат. Каан Кудай түрүлөр-биле өлгөндөрдий жаргызын пүдүргөн кинде райдын ежиги пөктөліп, качан-даа ачылбас; калганчы чактын кинде отту таамыда отуруп, каниндаа жалынын, жайнап килинчегин кемзинип, ийлап турза, тежеренин каандыгы ачылбас. Айдарда, алтардын ежигин жаап ийгенде, сен калганчызын база церкведей чыгар алдында ачуланып, түгөнбөс чактын туркунуна Кудай сеней биянынын ежигин жаппасын деп жажууруп мөргүгүн.

Анида качан-даа ползо Кудайдын өргөбзінде саванып, полгоонып, жажууруп, бар жүрегийней улу тынып, е Кудай, мени кайрлагып деп, суранып мөргүп жүр. Аниин кылынып жүрер ползои, тузазы жок церкведей чыкпассын.

Е ак жайдулар! Кудайдын жайына кичеemelдү полугар; анын поинча сүугендерине берер полгон Кудайдын каандыгын енчилелендер. Аминь.

Алт.

3-359

1222

1898